

Elektroprivreda

List Elektroprivrede Crne Gore AD Nikšić

godina XXXIII broj 341 Nikšić mart 2013. ISSN 1805136

Elektroprivreda Crne Gore
AD Nikšić

POZITIVAN TREND: PRIHOD ISTI, GUBITAK ZNATNO MANJI

INTERVJU:

Luka Jovanović,
direktor TE „Pljevlja“

str. 05

Potpisan novi
Kolektivni ugovor

str. 07

Radionice za obuku
radnika u Centru za
kontakt sa kupcima

str. 10

PREDSJEDNIK ODBORA DIREKTORA
Srđan Kovačević

IZVRŠNI DIREKTOR
Enrico Malerba

DIREKCIJA ZA ODNOSE
SA JAVNOŠĆU

IZVRŠNI RUKOVODILAC
Rajko Šebek
rajko.sebek@epcg.com

RUKOVODILAC SEKTORA ZA
INTERNU KOMUNIKACIJU
Mitar Vučković
mitar.vuckovic@epcg.com

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Miodrag Vuković
miodrag.vukovic@epcg.com

REDAKCIJA:
Olivera Vulanović
olivera.vulanovic@epcg.com
Biljana Mitrović
biljana.mitrovic@epcg.com

KOMPJUTERSKA OBRADA:
Ivana Ilić

Adresa redakcije:
Ulica Vuka Karadžića 2 Nikšić
Telefoni: 040/204-131, 214-252
Fax: 040/214-252
E - mail: list.epcg@epcg.com
Web site: www.epcg.com

Izдавач: Elektroprivreda
Crne Gore AD Nikšić

Gubitak znatno smanjen.....	04
Odbor direktora EPCG upoznat sa Finansijskim izveštajem za 2012. godinu	
Spajanje sa RUP-om, niža cijena uglja i novi zakon uslovi za drugi blok.....	05-06
INTERVJU: Luka Jovanović, direktor TE „Pljevlja“	
Otvoren prostor mladima	07-08
Menadžment i Sindikalna organizacija zaposlenih u EPCG, potpisali novi Kolektivni ugovor	
Malerba: Cijenićemo vašu predanost poslu.....	09
Susret Izvršnog menadžmenta EPCG sa stažistima	
Što bolja usluga, zadovoljniji kupac.....	10-13
Radionice za obuku šalterskih radnika, fild agenata i operatera u Centru za kontakt sa kupcima	
Ko će platiti ceh?	16-17
DRUGI PIŠU – Portal Analitika	
Perućica „vozi“ punom snagom.....	18
Dobra hidrologija na početku 2013. godine	
Na zadovoljstvo više od 20 hiljada kupaca.....	19
Rekonstruisana TS 110/10 kV Podgorica 4	
Predstoji izgradnja dvije trafostanice.	20-21
ED Bar	
Kratke vijesti.....	22-23
Obnovljivi izvori energije velika šansa Crne Gore.....	24-25
INTERVJU: Miodrag Čanović, pomoćnik ministra ekonomije za energetiku	
Naučimo više, uključimo se!	26
Sajam energetske efikasnosti, od 03-05.marta, u Delta City-u	
U harmoniji sa okolinom.....	27
Porodična kuća Adžić, jedan od prvih energetski efikasnih objekata u Crnoj Gori	
Razvoj geotermalne energije u Crnoj Gori (II).....	28-29
STRUČNI PRILOG: Luka Vučinić, dipl.ing.geologije za hidrogeologiju	
Karakteristike terena sliva rijeke Pive.....	30-31

14

**UVJERIO SAM SE DA
ELEKTROPRIVREDA „IGRA“ POŠTENO**
Ranko Rajković iz Plava, dobitnik glavne premije-
TOJOTE YARIS u nagradnoj igri

18

**PERUĆICA „VOZI“ PUNOM
SNAGOM**
Dobra hidrologija na početku 2013.
godine

24

**OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE
VELIKA ŠANSA CRNE GORE**
Miodrag Čanović, pomoćnik
ministra ekonomije za energetiku

34

SOKOLI“ LETE DO BRAZILA!?
Branko Brnović, selektor
fudbalske reprezentacije Crne
Gore

36

**KAD ISTOK POSTANE
ZAPAD**
Moje putovanje: Istanbul

Odbor direktora EPCG upoznat sa Finansijskim izvještajem za 2012. godinu

GUBITAK ZNATNO SMANJEN

-Prihod kompanije od 263,3 miliona eura na nivou je ostvarenoga u 2011. godini.-Profit prije odbijanja kamate, poreza na prihod i troškova depresijacije i amortizacije (EBITDA) iznosio je 17,5 miliona € (u poređenju sa minusom od 3,2 miliona eura u 2011. godini).-Investirano 34,3 miliona eura.-Neto gubitak iznosi 5,8 miliona eura (u poređenju sa gubitkom od 66,5 miliona eura u 2011. godini)

Poboljšana operativna profitabilnost proizvod je velikih napora EPCG da unaprijedi efikasnost i pronađe rješenje za glavne, istorijske probleme medju kojima je i snabdijevanje KAP-a. Pozitivan uticaj tih aktivnosti osjetio se tokom posljednjeg kvartala 2012. godine, ali neto gubitak i za ovu godinu ostaje negativan. Od ključnog značaja za EPCG i elektroenergetski sistem Crne Gore jeste brzo uspostavljanje odgovarajućih poslovnih uslova na duži vremenski period.

Prihod Elektroprivrede Crne Gore u 2012. od 263,3 miliona eura, uvećan je 1%, u odnosu na prethodnu godinu, uprkos smanjenom snabdijevanju KAP-a tokom posljednjih mjeseci.

U 2012. proizvedeno je ukupno je 2.715 GWh električne energije (+ 2%), od čega su 1.470 GWh proizvele hidroelektrane (+22%) a 1.245 GWh termoelektrana Pljevlja (-14%). Za interne potrebe uvezeno je 992,7 GWh električne energije, 27% manje nego u 2011. godini.

Troškovi radne snage (ne računajući troškove restrukturiranja) smanjeni su za 0,9 miliona eura i iznosili su 50,5 miliona eura (51,4 miliona € u 2011.) Veliki napor uloženi su u optimizaciju raspoloživosti postrojenja, smanjenje gubitaka na distributivnoj mreži i smanjenje troškova, kao i povećanje ukupne efikasnosti.

EBITDA(Dobit prije kamata, oporezivanja, umanjenja vrijednosti i amortizacije) iznosi 17,5 miliona eura, u poređenju sa 3,2 miliona eura minusa u prošloj godini. EBIT(Dobit prije kamata i oporezivanja) iznosio je -12,3 miliona eura, što je značajan napredak u odnosu na prošlu godinu (-75,6 miliona eura u 2011.) Neto rezultat za 2012. godinu pokazuje gubitak od 5,8 miliona

U 2012. proizvedeno je ukupno je 2.715 GWh električne energije (+ 2%), od čega su 1.470 GWh proizvele hidroelektrane (+22%) a 1.245 GWh termoelektrana Pljevlja (-14%). Za interne potrebe uvezeno je 992,7 GWh električne energije, 27% manje nego u 2011. godini.

euara, nasuprot gubitku od 66,5 miliona eura, ostvarenom u 2011. godini.

Kapitalna izdvajanja u 2012. godini iznosila su 34,3 miliona eura(11,8 miliona eura u 2011.). Najveće investicije se odnose na distributivnu mrežu, 24,5 miliona eura od čega je 11 miliona eura investirano u projekat „Unapredjenje sistema mjerena u distribuciji“ (Nova brojila). Ostala sredstva uložena su u unapredjenje i održavanje proizvodnih objekata.

Na dan 31.12.2012, EPCG je imala neto gotovinsku poziciju od 23,2 miliona eura, (42,5 miliona eura u 2011. godini).

Za pozitivan rezultat na EBITDA nivou uglavnom je zaslужan četvrti kvartal 2012. godine. Konkretno, obustavljanje snabdijevanja direktnog kupca, KAP-a, i visok nivo hidrologije doveo je do značajnog smanjenja uvoza.

Na kraju 2012. godine, Elektroprivreda Crne Gore od KAP-a potražuje ukupno 44 miliona eura, a od Montenegro Bonusa (trgovinsko preduzeće u vlasništvu države Crne Gore) 8,8 miliona eura. O uslovima i načinu plaćanja tih potraživanja još se pregovara, a rješenje se očekuje uskoro.

[/www.epcg.com/](http://www.epcg.com/)

INTERVJU: Luka Jovanović, direktor TE „Pljevlja“

SPAJANJE SA RUP-OM, NIŽA CIJENA UGLJA I NOVI ZAKON USLOVI ZA DRUGI BLOK

-Uskoro počinju aktivnosti na izgradnji postrojenja za prečišćavanje dimnih gasova, vrijednog preko 20 miliona eura.- Način odlaganja pepela i šljake na deponiju „Maljevac“ odgovara propisanim standardima i ne utiče negativno na kvalitet života ljudi, kao i životnu sredinu.- Prelazak na novu deponiju čeka usvajanje prostorno- planske dokumentacije što je u nadležnosti lokalne samouprave.- Spajanjem EPCG i RUP-a, stvaraju se pretpostavke za razvoj i investiranje u nove kapacitete, bilo samostalno ili u okviru zajedničkih ulaganja sa ino partnerima.- Radi postizanja konkurentnosti na budućem slobodnom tržištu, potrebno je smanjiti cijenu uglja. Ovo su izvodi iz intervjuja direktora TE „Pljevlja“, Luke Jovanovića, Dnevnim novinama koji prenosimo u cijelosti

UEPCG se znatna pažnja poklanja ekološkim pitanjima, odnosno uticaju postojećih i posebno energetskih objekata čija je građnja planirana na životnu sredinu. U posljednje četiri godine uložena su znatna sredstva, kakvi su dalji planovi kadaje u pitanju ta veoma važna oblast?

Pitanja koja se tiču održivog razvoja i zaštite životne sredine, zaista, zauzimaju posebno mjesto u poslovnoj politici Elektroprivrede Crne Gore. Važno je, međutim, istaći da su za realizaciju programa za rješavanje problema u oblasti zaštite životne sredine, kao i za usklađivanje poslovanja EPCG sa standardima EU, potrebne ogromne investicije. Do sada su u te namjene, kao što znate, uložena višemilionska sredstva, a ubrzo bi trebalo da počnemo i sa aktivnostima na izgradnji postrojenja za prečišćavanje dimnih gasova, odnosno odsumporavanje i denitrifikaciju (odstranjanje sumpornih i azotnih oksida). Investicija predstavlja sljedeći korak na putu dobijanja obavezne Integrisane dozvole za rad. Vrijedna je preko 20 miliona eura, a inače, to je obaveza koju propisuje evropska regulativa u oblasti zaštite životne sredine.

Važno pitanje je i odlagalište pepela i šljake, kao nus proizvoda rada termoelektrane. Taj materijal u Pljevlji-

ma još se odlaže na staroj lokaciji na Maljevcu, a nova deponija u Šumanima, iako više puta najavljuvana, još je u planovima. Kada će se konačno i trajno riješiti to ne samo ekološko nego i pitanje koje, u dobroj mjeri, limitira i razvojne planove Elektroprivrede?

Cinjenica je da pepeo i šljaku i dalje odlažemo na Maljevcu, ali moram naglasiti da način odlaganja tih materija odgovara propisanim standardima. Podsećam da EPCG ima saglasnost nadležnih institucija za odlaganje pepela na postojećoj lokaciji do granice koja neće ugroziti stabilnost brane. Tim povodom se i pristupilo izradi projekta i izboru izvođača radova na izradi debalansa (stabilizatora). Deponija pepela i šljake „Maljevac“ zauzima oko 55 hektara zemljišta. Procijenjeno je da je do sada na njoj odloženo oko 12 miliona tona pepela i šljake, ali deponija se ni u kom pogledu ne širi mimo svojih ranije definisanih granica. Sanacija i stabilizacija tog odlagališta jedan je od naših prioriteta tako da ćemo nastaviti da prekrivamo suve površine glinom i zemljom i formiramo vodene površine koje sprečavaju da vjetar raspršuje pepeo. Planiramo i manju sanaciju betonskog kolektora ispod deponije, dok smo radi smanjenja negativnog uticaja vode na stabilnost objekta uradili nasip od pepela paralelno sa petom stepenicom i popunili taj prostor pepelom, tako da je voda sada od brane udaljena više od 100 metara, odnosno isušeno je oko 50 000 m² deponije. Time su eliminisane sve drenažne vode koje su se ranije preko sistema betonskih kanala

ispuštale u Paleški potok. Izvođenjem ovih radova stvorili su se uslovi za privremenu rekultivaciju, pa je na levom boku deponije i novoformiranoj površini uz branu nasuta glina, a zatim i zemlja na površini od oko 100 000 m². S druge strane, suva površina sa koje je bilo najjače raznošenje prašine i koja je formirala tzv. kasetu, stavljeni je pod vodeno ogledalo. Trenutno se radi na nadvišenju postojećih kaseta. Planirano je da se prva kasetu zapuni i u proljeće presvuče zemljom. Po završetku tih radova oko dvije trećine deponije će biti privremeno rekultivisano. Tako da moram reći da je konstantnim ulaganjima, EPCG negativne efekte deponije svela na minimum, a površine sa kojih se raznosila prašina smanjene su oko 80 odsto.

Činjenica je, međutim, da je eksplotacioni vijek deponije na Maljevcu pri kraju. Izrada projektne dokumentacije za novo odlagalište pepela i šljake sa sistemom transporta na lokaciji Šumanji je u toku (idejni projekat), ali se čeka na usvajanje prostorno-urbanističkog plana Opštine Pljevlja. Podsećam da je Elektroprivreda Crne Gore kupila zemljište za uređenje nove deponije na lokaciji Šumanji, vrijedno preko sedam miliona eura, ali se još čeka na urbanističko tehničke uslove, s obzirom da još nije gotova prostorno planska dokumentacija, čije donošenje je u nadležnosti lokalne samouprave.

U svakom slučaju, prelazak na novu deponiju jedno je od pitanja koje treba riješiti prije izgradnje drugog bloka termoelektrane. Za taj projekat postoji prilično interesovanje investitora. Ko su potencijalni investitori i šta treba očekivati od tog projekta?

Svakako da je formiranje nove deponije pepela i šljake jedan od projekata koji bi trebalo realizovati prije nego se pristupi izgradnji drugog bloka. To je, ustvari, pitanje stvaranja neophodnih infrastrukturnih uslova za tu investiciju za koju, kao što ste primijetili, zaista postoji interesovanje izvjesnog broja kompanija. Kineske kompanije dostavile su EPCG ponudu za izgradnju drugog bloka TE "Pljevlja". Vrijednost projekta iznosi oko 275 miliona eura i u većem dijelu je uskladen sa idejnim projek-

tom i studijom opravdanosti koje je, za potrebe EPCG, uradio slovenački konzorcijum. Podsećam, pismo o sličnim namjerama ranije su poslali predstavnici čeških i slovačkih kompanija sa kojima, takođe, postoje intenzivni kontakti.

Studija sa tehničkom, ekološkom i investicionom dokumentacijom za drugi blok TE "Pljevlja", uvažava postavljene ciljeve za izgradnju novog bloka snage od 220 MW. Realizacijom te investicije biće obezbijeđena elektroenergetska nezavisnost države, u dobrom dijelu eliminisan aktualni manjak električne energije, poboljšana sigurnost snabdijevanja kupaca, kao i stabilnost i održivost elektroenergetskog sistema Crne Gore. Kada se radi o ovakvim investicijama medjunarodna praksa je da država definiše specijalni zakon, u skladu sa evropskim standardima, koji bi bio *lex specialis* i koji bi pratilo i ubrzao projekat. Izgradnjom bloka TEP-II obezbjeđuje se i zamjena za postojeći blok, koji bi zbog ekonomičnosti trebalo da izade iz pogona do 2025. godine.

Studija uticaja na okolinu potvrđila je, da će njegov uticaj na životnu sredinu biti znatno manji u odnosu na postojeće kapacitete TE "Pljevlja". Novi blok će ispunjavati sve zahtjeve i uslove savremene tehnologije i zaštite okoline prema normama EU i Crne Gore. Sa izgradnjom II bloka biće regulisane i preostale obaveze na polju ekologije. Blok TEP-II se gradi kao TE-TO blok i predviđen je za rad u kogeneraciji, čime se obezbjeđuje dugoročno snabdijevanje toplotnom energijom Pljevlja, a to će indirektno zaustaviti i najnegativniji uticaj četrdesetak gradskih kotlarnica koje značajno utiču na kvalitet vazduha u tom gradu.

Kako će se na investicione planove odraziti najavljeni spajanje Rudnika uglja i termoelektrane "Pljevlja"? Mnogi su skloni da vjeruju da je to neophodan uslov za njihovu realizaciju. Kakvo je vaše mišljenje?

Spajanje EPCG i RUP-a, glavni je uslov za izgradnju drugog bloka, jer se time stvaraju prepostavke za razvoj i investiranje u nove kapacitete, bilo samostalno ili u okviru zajedničkih ulaganja sa ino partnerima. Gotovo svi rudnici uglja u regionu posluju u sastavu termoelektrana ili kao dio mješovite korporacije, a radi se o kapacitetima sličnog obima kao TE Pljevlja i RUP.

Te dvije kompanije trebalo bi da budu jedna tehnološka cjelina i to, prije svega, zbog budućeg poslovanja na slobodnom tržištu. U takvoj situaciji tržišna konkurenčnost RUP-a može biti problematična, jer se samo male količine uglja mogu plasirati na slobodno tržište, ukoliko nije prioritetno za termoelektrane, dok je električna energija mnogo traženija i vrednija roba na tržištu.

Dakle, svi rudnici razvojne planove baziraju na razvoju termoenergetskih objekata. Stoga se u posljednjem periodu razmatra i analizira mogućnost objedinjavanja TE "Pljevlja" i RUP-a, jer su jedna tehnološka cjelina. Potrebno je obje firme i organizaciono povezati, kako bi se obezbijedili razvoj i konkurentnost pljevaljskog energetskog kompleksa u narednom periodu. Takođe, svi u regionu intenziviraju istraživanja na novim nalazištima uglja.

Isplativost ulaganja u drugi blok termoelektrane, kao i u druge razvojne projekte, u dobroj mjeri, zavisi od cijene uglja. Da li će objedinjavanje pljevaljskog energetskog kompleksa nemovno dovesti do smanjenja te cijene?

Svakako da isplativost te investicije i njena moguća realizacija zavisi od toga koliko će biti smanjena trenutna cijena uglja. Mislim da bi cijenu uglja trebalo znatno smanjiti, u početku i prije spajanja oko 10 odsto. U suprotnom, električna energija iz TE "Pljevlja" ne bi bila konkurentna dok bi, sa druge strane, konkurenčnost RUP-a bila problematična na slobodnom tržištu. Zato je i praksa da dva ovakva objekta budu jedna tehnološka cjelina, jer činjenica je da su razvojni projekti osjetljivi na prodajnu cijenu električne energije i nabavnu cijenu uglja.

Menadžment i Sindikalna organizacija zaposlenih u EPCG, potpisali novi Kolektivni ugovor

OTVOREN PROSTOR MLADIMA

-Potpisivanjem novog PKU, stvorene pretpostavke za izradu i usvajanje novog Pravilnika o sistematizaciji radnih mesta.-Kolektivnim ugovorom zadovoljni i menadžment i sindikat.
-Zadovoljni su i međusobnom saradnjom koja je rezultirala kvalitetnim rješavanjem važnih pitanja od interesa za zaposlene i funkcionisanje kompanije.- Na redu razgovori o načinu obračuna kriznog poreza, koji će u januaru i februaru biti obračunat kao trošak kompanije.
-Odbor direktora usvojio novi Pravilnik o rješavanju stambenih pitanja, po kome pravo na rješavanje stambene potrebe imaju svi zaposleni koji to pitanje nijesu rješili iz radnog odnosa.

Potpis na novi Pojedinačni kolektivni ugovor (PKU) stavili su, 18.febroara, izvršni direktor EPCG, **Enrico Malerba**, i, po ovlašćenju predsjednika SOZ-a, **Zorana Ostojića**, koji je iz objektivnih razloga bio odsutan, potpredsjednik većinske sindikalne organizacije zaposlenih, **Momir Mušikić**. Tekst Ugovora usklađen je sa odredbama važećeg Zakona o radu, a njegovim zaključenjem stvorene su pretpostavke za usvajanje novog Pravilnika o sistematizaciji radnih mesta.

Obraćajući se, tom prilikom, sindikalnim povjerenicima iz svih djelova kompanije, izvršni direktor EPCG, Enrico Malerba, istakao je da će inovirani tekst PKU omogućiti izradu kvalitetni-

jeg Pravilnika o sistematizaciji radnih mjesata kojim će se, kako je rekao, u potpunosti identifikovati mesta i kadrovi koji su potrebni kompaniji.

-Cilj nam je da, ukazivanjem šanse mladim, sposobnim ljudima, obnovimo kadrovsku strukturu. Da bi se išlo naprijed moramo, prije svega, smanjiti broj zaposlenih, u najvećoj mjeri kroz program dobrovoljnog odlaska. Isto tako, moramo da nagrađujemo i unapređujemo lude koji to svojim zalaganjem i rezultatima zaslужuju, ali istovremeno da učinimo sve da povećamo učinak i efikasnost pojedinaca, poručio je Malerba.

Prvi čovjek izvršnog menadžmenta rekao je da u tom smislu očekuje punu podršku i saradnju većinske sindikalne organizacije, podsjetivši na njen dosadašnji korektni i konstruktivan odnos u zajedničkom rješavanju problema.

Kvalitetom saradnje zadovoljni su i u većinskoj sindikalnoj organizaciji. Potpredsjednik SOZ-a, Momir Mušikić, ističe da je plod takve saradnje između menadžmenta i sindikata, u prvom redu, Sporazum o mjerama za prevazilaženje krize, usvojen sredinom oktobra prošle godine, kao i saglasje oko izmjena i dopuna Pojedinačnog kolektivnog ugovora i novog Pravilnika o rješavanju stambenih pitanja u EPCG.

-Nastojaćemo da i dalje doprinosimo kvalitetnom rješavanju svih važnih pitanja koja se tiču položaja i statusa zaposlenih. Pri tom, itekako ćemo voditi računa da ni u jednom trenutku ne zapostavimo interes kompanije. Hoću da kažem da na našu zaštitu i podršku mogu računati samo oni zaposleni koji to zaslужuju svojim odgovornim odnosom prema radnim obavezama i koji su lojalni ovoj kompaniji, zaključio je Mušikić.

Potpredsjednik SOZ-a osvrnuo se i na Sporazum menadžmenta i te radničke organizacije, iz oktobra prošle godine, istakavši zadovoljstvo činjenicom da su svi oni koji su odlučili da dobrovoljno raskinu radni odnos otišli zadovoljni, a da je, sa druge strane, jedan broj mladih ljudi riješilo radni status.

-I kompanija je na dobitku s obzirom da sada ima dobru priliku da podmladi kadar, ocijenio je Momir Mušikić.

Mitar VUČKOVIĆ

MUŠIKIĆ: Na našu zaštitu i podršku mogu računati samo oni zaposleni koji to zaslужuju svojim odgovornim odnosom prema radnim obavezama i koji su lojalni ovoj kompaniji.

MALERBA: Da bi se išlo naprijed moramo, prije svega, smanjiti broj zaposlenih, u najvećoj mjeri kroz program dobrovoljnog odlaska.

Isto tako, moramo da nagrađujemo i unapređujemo lude koji to svojim zalaganjem i rezultatima zaslужuju, ali istovremeno da učinimo sve da povećamo učinak i efikasnost pojedinaca.

POTPREDSJEDNIK SOZ-A, MOMIR MUŠIKIĆ, O NOVOM STAMBENOM PRAVILNIKU: KONAČNO IZJEDNAČENA PRAVA SVIH ZAPOSLENIH

Novi Pravilnik o rješavanju stambenih pitanja, usvojen na posljednjoj sjednici Odbora direktora, za potpredsjednika SOZ-a, Momira Mušikića, mnogo je bolje od svih dosadašnjih rješenja.

-Veoma je važno da su konačno izjednačena prava svih zaposlenih i po tom pitanju te da su u potpunosti ispoštovani svi važeći zakonski propisi, naglasio je Mušikić.

KRIZNI POREZ U JANUARU I FEBRUARU NA KONTO KOMPANIJE

Poslovodstvo i menadžment EPCG, odlučili su da se krizni porez na januarsku i februarsku zaradu obračunava kao trošak kompanije. Način primjene Zakona o kriznom porezu u EPCG, nakon tog perioda, zavisiće od ishoda razgovora sa većinskim reprezentativnim sindikatom.

Krizni porez zakonska je obaveza zaposlenih, ali su poslovodstvo i menadžment kompanije preuzeli troškove za prva dva ovogodišnja mjeseca uvažavajući konstruktivan doprinos zaposlenih i većinske sindikalne organizacije u EPCG, u oktobru prošle godine, prilikom definisanja i realizacije mera za prevazilaženje krize u kompaniji, pretočenih u odredbe Sporazuma sa SOZ-om, obrazložili su odluku izvršni direktor, Enrico Malerba, i vd glavnog direktora za ljudske resurse, Ranko Vojinović.

SUSRET IZVRŠNOG MENADŽMENTA EPCG SA STAŽISTIMA

MALERBA: CIJENIĆEMO VAŠU PREDANOST POSLU

Dobili ste priliku da budete dio velike kompanije i siguran sam da će EPCG zahvaljujući i vašem radu ostvariti dobre rezultate. Očekujemo od vas da budete kreativni i da donesete neke nove ideje i na taj način osvježite ovu kompaniju. Ako nešto dobro počne, velika je šansa da se dobro i završi, poruka je izvršnog direktora EPCG, Enriku Malerbe, stažistima na zajedničkom sastanku.

Izvršni direktor EPCG, **Enriko Malerba**, sa saradnicima razgovarao je, sredinom marta, sa stažistima, koji se stručno ospozobljavaju u našoj kompaniji. On je naglasio mlađim kolegama šta se od njih očekuje u narednom periodu i poručio da Elektroprivreda ozbiljno računa na njih.

Zahvaljujući Vladinom programu, 38 visokoškolaca odradiće pripravnicički staž u EPCG. Oni će do 15. oktobra imati priliku da steknu praktična znanja iz više oblasti u različitim sektorima naše kompanije. Izvršni direktor je izjavio da je pozitivno što nikom nije bilo dosadno na radnom mjestu u prethodnom periodu i što niko nije imao problema da se uklopi u novu radnu sredinu. Uloga mlađih ljudi ne smije se potcijeniti i kako će se cijeniti njihova predanost. Malerba je dodata da se od svih očekuje maksimalna angažovanost na radnom mjestu i sposobnost uočavanja i rješavanja problema.

Nadam se da ćete uticati da se pojedini poslovi završavaju na drugačiji, bolji način. Očekujem da na osnovu vaših ideja ljudi počnu da razmišljaju drugačije. Našoj kompaniji su potrebni mlađi ljudi, koji će identifikovati problem, ali i aktivno učestvovati u rješavanju tog problema, naglasio je Malerba.

Mlađim kolegama se obratio i vd direktora Glavne direkcije za ljudske resurse, **Ranko Vojinović**. Skrenuo im je pažnju da preostalih sedam mjeseci moraju da iskoriste na što bolji način.

Iskoristite ovu priliku da naučite da radite timski, a prvenstveno da naučite kako treba raditi. Želim vam puno uspjeha u daljem radu, da što više naučite i da na kraju svi budemo zadovoljni, istakao je Vojinović uz opasku da se „po izrazima lica vidi da su svi zadovoljni kako su protekla prva dva mjeseca“.

Stručnim ospozobljavanjem u trajanju od devet mjeseci, koje će se računati kao 12 mjeseci radnog iskustva, osim sticanja praktičnih znanja, korisnici Programa stecuće i uslov za polaganje stručnog ispita.

Marko BURIĆ

PRAVIIZBOR

Stažisti su imali priliku da prenesu svoja dosadašnja iskustva, iznesu pozitivne i negativne komentare o radu u Elektroprivredi Crne Gore. Gotovo svi su bili jednoglasni da je dosadašnji rad protekao na najbolji način. Visokoškolci su posebno istakli pozitivnu saradnju sa mentorima, kao i ostalim kolegama.

- Želja svakog pravnika kada završi fakultet je da radi u sudu. Međutim, moram da kažem da se moje želje, dolaskom u EPCG, potpuno ostvaruju. Siguran sam da nijesam pogriješio kada sam izabralo da se stručno ospozobim u ovoj kompaniji. Da mi neko sada ponudi da pređem u sud bez razmišljanja bih odbio, prenosi utiske **Radojica Macanovića**, koji pripravnicički staž održuje u Direkciji Društva.

Svesni da mlađa radna snaga može samo da donese pozitivne stvari kompaniji, mentorji su nakon početnog upoznavanja sa radom različitih sektora, dodijelili konkretnе zadatke svojim „učenicima“.

-Bilo je potrebno određeno vrijeme da se upoznam sa radom mog Sektora. Sada već dobijam konkretne zadatke, što je jako važno, jer se na taj način najbolje uči, kaže **Svetlana Crnogorac**, stažista u FC Snabdijevanju.

Radionice za obuku šalterskih radnika, fild agenata i operatera u Centru za kontakt sa kupcima

ŠTO BOLJA USLUGA, ZADOVOLJNIJI KUPAC

Briga o kupcima jedan je od prioritetnih ciljeva svake uspješne kompanije. Da bi kulturu usluge podigla na što viši nivo, EPCG je nedavno organizovala radionice za obuku zaposlenih koji su u direktnoj komunikaciji sa klijentima. Jednodnevna obuka u vještinama ljubaznosti, uslužnosti i snalažljivosti u rješavanju raznih teškoća u odnosima sa kupcima električne energije bila je za radnike naše kompanije organizovana regionalno: u Miločeru, Nikšiću i Kolašinu. Obuku je prošlo ukupno 80 zaposlenih iz EPCG.

Konstantna briga o kupcima rezultira njihovim zadovoljstvom, što je i krajnji interes svake firme, poruka je biznis trenera, **Srđana Vukčevića**, koji je vodio radionicu za obuku šalterskih radnika, fild agenata i operatera u Centru za kontakt sa kupcima.

-U radionicama ovoga tipa bavimo se osnovnim idejama najbolje usluge u šalterima EPCG, u Centru za kontakt sa kupcima, odnosno na terenu, kako bi kupac električne energije ponio dobre utiske i ostao lojalan kompaniji. Ovo su u Crnoj Gori početni koraci u obuci u domenu korisničkog servisa. Ranije se lični kontakt zaposlenog sa kupcima nije doživljavao kao bitan, a danas se o njemu razmišlja kao o licu kompanije.

je, kao o prvom, frontalnom čovjeku. Korisnik usluga određene kompanije ne zna ni ko je menadžer, direktor, a ni vlasnik. On samo poznaje prvu osobu sa kojom komunicira i to je za njega EPCG, objašnjava Vukčević. Osim toga, mnogo se polaze na standardizaciju zgrade, radnog prostora, takođe i kancelarijskog materijala, jer to kupcu sugerirše osjećaj da je došao u ozbiljnu instituciju.

-Na odnos povjerenja i međusobnog poštovanja između kompanije i korisnika njenih usluga treba dugo raditi, jer je to proces koji traje godinama - decidan je Vukčević.

Olivera VULANOVIĆ/Eleonora ALBIJANIĆ

Najviše su uživali u grupnom radu

Iskusni i pripravnici na istom zadatku

Direktor FCS Vlado Bojičić pozdravio je svoje zaposlene na sve tri obuke

Zainteresovani da rješe konkretni problem

Budvani proučavaju 'business case'

Sjever 'u klupi'

Radionica na Trebjesi - Dragan Knežević

Svetlana Brajović

TRENINZI IZ UGLA POLAZNIKA OBUKA KAO NADGRADNJA

Jedan od polaznika obuke u Nikšiću, vd šefa Službe za reklamacije i isključenja u OJ Snabdijevanje Podgorica, **Dragan Knežević**, koji dodaje da je podizanje povjerenja građana u EPCG na viši nivo izuzetno bitno i nešto na čemu je poželjno konstantno raditi. Bilo koji vid edukacije koji je u službi efikasnijeg obavljanja posla koristan je, napominje Knežević. Kao posebno značajan učinak radionice navodi identifikovanje i odvajanje problema od načina njihovog rješavanja. Slične utiske sa obuke nosi i referent za reklamacije i isključenja iz podgoričkog Snabdijevanja, **Svetlana Brajović**, koja kaže da u svakom poslu ima prostora za unapređivanje i usavršavanje. Ona se, zajedno sa svojim kolegama trudi da obaveze ispunjava maksimalno korektno ali misli da su ovakve radionice veoma poželjne jer se, uprkos iskustvu, na njima uvijek čuje nešto novo i drugačije.

Aida Kankaraš i **Ivana Đuričić**, operateri za rad na šalteru u OJ Snabdijevanje Tivat, skreću pažnju na sebe izvanrednim stavom u odnosu sa kupcima. Dok posmatramo kako rade pitamo ih jesu li, s obzirom da su veoma ljubazne i spretne, posebno birane za rad sa klijentima. Kroz osmijeh skromno kažu da je za ovaj posao potrebno „samo“ strpljenje i spremnost da se ljudi saslušaju i biranim riječima upute kako da rješe problem.

-Nedavno smo imali obuku za rad sa kupcima. Bilo je interesantno. Iako imamo dosta iskustva rado smo se informisali o savremenim viđenjima ovoga posla. Bilo je lijepo razmijeniti iskustva sa kolegama i čuti šta koga „tišti“. Jako je dobro što smo smo dobili Vodič za zaposlene na šalterima, koji nam pomaže da dajemo odgovore na hiljadu jedno pitanje potpitano od strane potrošača. Takođe, dobro je znati da imamo podršku, tj. osobu kojoj se možemo obratiti za sve probleme ili, eventualno, za izvjesne nepoznanice u poslu, kaže Aida.

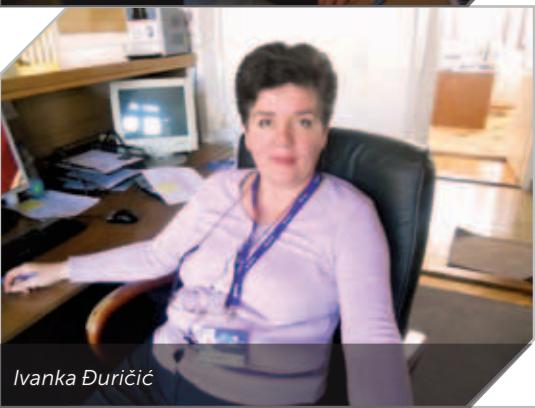
Njena koleginica Ivanka nadovezuje se na priču i kaže da se oni, uglavnom, i ponašaju onako kako je na obuci preporučeno. To se vidi i po rezultatima koje postiže tivatska jedinica Snabdijevanje, a koji su uvijek odlični, naglašava Đuričićeva.

-Iako za nas skoro da nema tajni na ovom radnom mjestu, opet smo čuli nešto novo i stimulativno na obuci. Nadgradili smo postojeće znanje. Po mom mišljenju, ključ za uspjeh u svakom poslu je zdrava atmosfera i dobre, kolegjalne veze među zaposlenima. Toga kod nas ima na pretek. Dok je tako, ne plašimo se nijednog zadatka, nijedne obaveze, naglašava Ivanka.

Siniša Cukić, Berane: Ova obuka veoma je korisna, posebno imajući u vidu što smo mi narod koji teže prihvata promjene, a posebno mijenjanje starih navika. Zato vjerujem da je ovo dugoročan posao i naravno da će trebati više ovakvih vidova obuke.

Slađana Stanković, operator u Call centru: Sa obukom sam jako zadovoljna i mislim da je bila od velike koristi prvenstveno zbog razmjene iskustava sa kolegama iz drugih gradova. Unaprijed se radujem novoj obuci kojoj ću sa zadovoljstvom prisustvovati. **Bogoljub Veličković, Mostar:**

Što se tiče korisnosti organizovanja ove obuke i njenog efekta na zaposlene, imam izuzetno pozitivno mišljenje.

Ivana Đuričić

Predavač je bio vrlo konkretan

Svi su htjeli da doprinesu

Planinski ambijent hotela Bianca

Grupni rad u Kolašinu

Radionica u Nikšiću

Bjelopoljac objašnjjava

DUGOROČAN POSAO NA PODIZANJU IMIDŽA KOMPANIJE

Bego Begu, Direkcija za ljudske resurse: Stalne promjene u modernom upravljanju kao i tehnološki napredak, uslovjavaju da se način rada stalno mijenja i zahtijeva prilagođavanje u smislu brže i bolje razmjene informacija kako unutar kompanije tako i sa klijentima. Na taj način se stvaraju pretpostavke za efikasniji i efektivniji rad. U tom smislu, obuka radnika FC Snabdijevanje o unapređenju korisničkog servisa je pionirski projekat koji doprinosi kvalitetnijem odnosu EPCG sa klijentima-potrošačima. Istovremeno, projekat otvara vrata profesionalnijem pristupu prema radu i time boljem imidžu kompanije.

Bego Begu

Zajednička fotografija Nikšić

Zajednička fotografija JUG

Eleonora Albijanić, vođa projekta Korisnički servis JAKO JE VAŽNO DA MEDUSOBNO VIŠE KOMUNICIRAMO

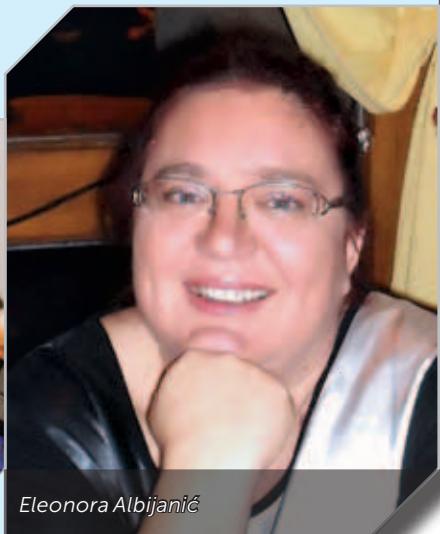
Jako sam sretna što smo uspjeli da realizujemo ovu obuku, koja je tek prva u nizu, i što smo uspjeli da „probijemo led“. Posebno me raduje činjenica da su, prije svega, zaposleni bili zadovoljni, jer su se međusobno upoznali, razmijenili kontakte i iskustva, što će im olakšati rješavanje raznih izazova na koje nailaze u svakodnevnom radu sa kupcima. Obuke ove vrste organizovaće se ubrzo za sve zaposlene koji su u direktnom kontaktu sa potrošačima i koji svojim djelovanjem i radom grade percepciju o EPCG. To su, prije svega, zaposleni iz Službi za očitavanje i mjerjenja, održavanje mreže, zaposleni koji rade na poslovima izdavanja saglasnosti i sl. Najvažnije je da shvatimo da naši kupci EPCG cijene i vrednuju na osnovu kontakta sa zaposlenima, bez obzira koju vrstu posla, na kojem nivou i u kojoj funkcionalnoj cjelini oni obavljaju. Zbog toga je jako važno da što više komuniciramo međusobno, da dobijamo povratne informacije direktno sa terena, jer samo tako možemo unaprijediti naše poslovanje. Upravo to se i desilo na ovim obukama. Kroz konstruktivnu diskusiju i ukazivanje na određene probleme već se na nekim poljima djelovalo, neki problemi su već prevaziđeni i nadam se da ćemo uspjeti da ovaj pozitivan talas proširimo na čitavu kompaniju i tako zajednički radimo na unapređenju imidža.

Na odnosu povjerenja i međusobnog poštovanja između kompanije i korisnika njenih usluga treba dugo raditi, jer je to proces koji traje godinama.

Sliku kompanije čine i ljudi koji će, kroz adekvatnu obuku i nadgradnju njihovog postojećeg znanja, biti uspješni reprezentanti EPCG

Radna atmosfera u Maestralu

Eleonora Albijanić

Pažljivo proučavaju materijal

Spremna da prihvati novine

Preljep ambijent hotela Trebjesa

Zajednička slika SJEVER

Ranko Rajković iz Plava, dobitnik glavne premije-TOJOTE YARIS u nagradnoj igri koje je za redovne platije električne energije organizovala naša kompanija

UVJERIO SAM SE DA ELEKTROPRIVREDA „IGRA“ POŠTENO

Treba iskoristiti povoljnosti koje nudi EPCG: Ranko Rajković

Nagradna igra Elektroprivrede Crne Gore najviše je obradovala redovnog platiju, **Ranka Rajkovića**, iz Plava u čijim su rukama zabilistali ključevi Tojote Yaris, najvrednije od mnoštva vrijednih nagrada koje je EPCG obezbijedila za redovne platije računa za električnu energiju.

Rajković, vidno srećan zbog osvajanja glavne premije, zahvalio je Elektroprivredi na poklonu i istakao da će račune za utrošenu električnu energiju i dalje redovno plaćati.

-Zahvaljujem se najboljoj kompaniji u Crnoj Gori na ovoj vrijednoj nagradi. Ovakvi trenuci događaju se jednom ili nikada u životu. Redovno plaćam električnu energiju i to će činiti i ubuduće. Sada imam obavezu više, kazao je za „Elektroprivredu“ srećni dobitnik ne krijući oduševljenje.

Rajković kaže da nije očekivao da će dobiti glavnu nagradu, ali se naravno nadao, iako je često slušao kako se premije namještaju.

-Ja sam se na najbolji način uvjerio da Elektroprivreda „igra“ pošteno. Nagrađen sam zato što redovno izmirujem račune za utrošenu električnu energiju, a to je moja obaveza. Ako ne platim danas, sutra je to već više, a novac se brzo potroši. Zato ne sastavljam ni dva računa, jer mislim da je tako najbolje. Znam da Elektroprivreda nudi niz povoljnosti za plaćanje dugova koje treba iskoristiti i ući u tim redovnih potrošača. Tako pokazujemo da smo odgovorni, a sada se, eto i isplati kao što se meni isplatio. Vjerujem da će ova nagradna igra podstaći neredovne platije da budu savjesniji, kaže Ranko.

Radosnu vijest dok je bio na poslu, navodi Rajković, javio mu je prijatelj koji je pratio izvlačenje.

-Nekoliko minuta nijesam mogao da vjerujem da sam baš ja bio te sreće. Nikada ništa nijesam osvojio, ali vrijedeće je čekati. Kad sam saznao da sam dobitnik tako dobrog automobila, bio sam presrećan. Tresao sam se od uzbudjenja i oduševljenja - priznaje srećni dobitnik glavne premije u nagradnoj igri EPCG.

Novi vlasnik Toyote Yaris, inače, vozi golfa 2 kojem je već pomalo istekao rok trajanja. Zato ne čudi što, kako je rekao, jedva čeka da sjedne za volan novog, prelijepog automobila koji će, siguran je, biti „ljubimac“ cijele porodice.

-Jednostavno, idealan poklon za moju porodicu i mene. Hvala Elektroprivredi -veselo je ponovio Ranko Rajković.

Biljana MITROVIĆ

LOVĆEN OSIGURANJE A.D.

Lovćen osiguranje a.d. je kuća sa najdužom tradicijom u Crnoj Gori, a po prikupljenoj premiji, kapitalu i tržišnom učešću vodeća osiguravajuća kuća. Naš cilj je da u svakom momentu kvalitetno odgovorimo na zahtjeve naših klijenata kao i da obezbijedimo dugoročno održavanje dobre poslovne saradnje, koja se temelji na:

- izgradnji povjerenja, brzi o našim osiguranicima, sigurnoj nadoknadi štete.

Lovćen osiguranje Vas putem raznovrsne i povoljne ponude osiguranja štiti od svih opasnosti koje Vam mogu nanijeti štetu, zato osigurajte:

- sebe i članove svoje familije,
- svoju imovinu,
- zaposlene i imovinu Vašeg preduzeća,
- računarsku i ostalu opremu,
- kuću ili stan,
- vozila,
- građevinske mašine,
- plovila,
- vazduhoplove,
- objekte u izgradnji i montaži,
- profesionalnu odgovornost,
- opštu odgovornost prema trećim licima,
- robu u transportu,
- životinje,
- usjeve i plodove i mnogobrojna druga osiguranja.

Jer Lovćen osiguranje a.d. je
Simbol Vaše sigurnosti!

Sve bliže informacije možete dobiti u INFO CENTRU:

Ul. Slobode 13A
81000 Podgorica
Tel: +382 20 404 404
Fax: +382 20 404 401

DRUGI PIŠU – Portal Analitika

KO ĆE PLATITI CEH?

Dukanovićeva Vlada ima na raspolaganju dvije varijante za - makar jednokratno - rješenje spora oko isporuke struje za KAP: da primora tu kompaniju da konačno plati struju ili da krene u djelimično prebijanje dugova u trouglu KAP-EPCG-Vlada. Ukoliko se nastavi sadašnji haos izvjesno je da se ozbiljno ugrožava rad EPCG i da bi se moglo desiti da Italijani na kraju dignu ruke od poslova u Crnoj Gori.

Dugo se sve držalo podalje od očiju javnosti, onda je problem naprsto prokuljao: već dvije sedmice traje sukob na relaciji Elektroprivreda Crne Gore-Crnogorski elektroprenosni sistem, oko toga - ko će da plati ceh KAP-a, koji neovlašćeno troši struju od Nove godine? Naime, prema Zakonu o energetici i pratećoj odluci Regulatorne agencije za energetiku, od 1. januara 2013. godine veliki potrošači, poput KAP-a i Željezare, dužni su da se snabdijevaju na slobodnom tržištu. Drugim riječima: EPCG nije bila dužna da isporučuje struju KAP-u, niti da potpiše ugovor, jer je podgorička fab-

rika uvela nepisano, ali vrlo poštovano pravilo - da ne plaća utrošenu električnu energiju. Taj je dug KAP-a premašio 45 miliona u prošloj godini!

Međutim, KAP i dalje struju dobija sa visokonaponske mreže Crnogorskog elektroprenosnog sistema, koji iz javnosti nepoznatih razloga ne želi - iako ima tehničkih i zakonskih mogućnosti - da redukuje isporuke struje ili skine sa mreže neovlašćenog potrošača koji nema ugovor o snabdijevanju strujom. Očigledno: neko iz vrha vlasti sugerisao je CGES-u da zbog "balansiranja sistema" (čitaj: održavanja KAP-a u životu), neprestano

isporučuje KAP-u struju kako ne bi došlo - kako tvrde u CGES-u, do "ugrožavanja balansa elektroenergetskog sistema".

Ovakav razvoj situacije ide na direktnu štetu EPCG, koja više ne želi da daje struju na veresiju. Zato i ne postoji ugovor EPCG-KAP o snabdijevanju električnom energijom.

Regulatoru vruć krompir:

Vruć krompir ovako teške situacije je prebačen na Regulatornu agenciju, koja je nadležna da arbitriira u sukobima između energetskih kompanija. Ne znajući šta da čini, RAE je prošle sedmice, na zahtjev Crnogorskog elektroprenosnog sistema, do 21. marta odložila pokretanje postupka oduzimanja licenci domaćim energetskim kompanijama.

Na taj način, Regulatorna agencija za energetiku je dala 15 dana vremena da se konačno riješe nesuglasice između EPCG i CGES-a u vezi ugovora o snabdijevanju strujom KAP-a. U Regulatornoj agenciji nemaju ovlašćenja da natjeraju KAP da plati struju, ali imaju pravo da u slučaju nepostizanja dogovora na relaciji EPCG - CGES, oduzmu licencu energetskim subjektima. U takav razvoj događaja malo ko vjeruje, pa je na potezu Vlada da povuče konačno konkretni potez.

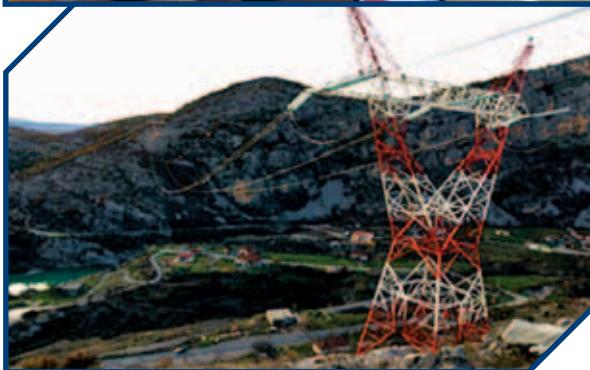
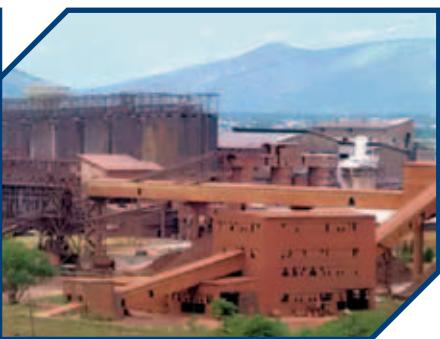
Vladi najveći dio krivice:

Vlada Crne Gore je i najveći krivac za sadašnju situaciju, jer godinu dana od usvajanja Skupštinskih zaključaka nije u stanju da riješi pitanje KAP-a.

Najveća žrtva ove svojevrsne tehničko-pravne zavrzlame upravo je Elektroprivreda Crne Gore koja redovno isporučuje struju u sistem, a pri tom joj KAP duguje oko 45 miliona eura, Montenegro bonus 9 miliona (za period o početka oktobra do kraja decembra), a energija isporučena CGES-u tokom januara i februara - vrijedi oko 7 miliona eura... Kad se sve zbroji, KAP na kraju februara za struju duguje fascinantnih - 61 milion eura!

Budući da Elektroprivredi za utrošenu električnu energiju firme i građani duguju više od 200 miliona eura, ta kompanija se našla u izuzetno teškoj finansijskoj situaciji. Da je situacija alarmantna svjedoče i izvještaji sa sastanaka vrha EPCG. Tako je **Srđan Kovačević**, predsjednik Odbora direktora EPCG, na sjednici Odbora održanoj prije petnaestak dana, saopštio

da je zbog problema poslovanja EPCG italijanski strateški partner A2A najavio mogućnost pokretanja arbitražnog postupka zbog situacije sa KAP-om!

Nije čudo da su u A2A nezadovoljni: od 2009. godine od kada su preuzeli upravljanje Elektroprivredom su u manjku od 100 miliona eura, ne računajući inicijalnih 430 miliona eura za kupovinu 43,7 odsto akcija EPCG.

Šta kaže zakon:

Shodno Pravilima o funkcionsanju prenosnog sistema član 184, CGES je, kako decidno piše, u posljednja dva mjeseca imao zakonsku mogućnost da neovlašćenom korisniku KAP-u, redukuje potrošnju električne energije ili ga isključi iz sistema.

-Ako operator prenosnog sistema (OPS) ne može osigurati dovoljno balansne energije, na temelju svoje odgovornosti za pouzdanost rada prenosnog sistema i zaštite ostalih korisnika, smije sprječiti nedozvoljeno odstupanje korisnika sistema reduciranjem njegove ukupne potrošnje za nedozvoljeno odstupanje. Takvo rješenje OPS može primjeniti samo u slučaju jasnog prepoznavanja korisnika odgovornog za odstupanje. Ako korisnik, odgovoran za odstupanje, nije u stanju ili odbije da postupi u saglasnosti sa zahtjevima OPS-a, OPS ima pravo da korisnika isključi sa sistema, piše u članu 184. pravilnika. Dakle, CGES snosi dio krivice za ovakvu situaciju, jer nije iskoristio ovlašćenje da KAP natjera makar da smanji potrošnju, jer bi njegovo isključenje sa mreže imalo pogubne posljedice po podgoričku aluminijumsku fabriku. Na drugoj strani, u EPCG nijesu više spremni da potrošačima isporučuju energiju, pogotovo ne onima koji se i ne trude ta preuzeti struju - plate!

Elektroprivredi dosta struje na veresiju:

U EPCG saopštavaju da ne žele da potpišu ugovor sa CGES-om, jer prosto - nemaju garanciju da će utrošena energija biti i plaćena pošto CGES ne želi da prihvati precizne uslove plaćanja utrošene električne energije koju od 1. januara 2013. godine potražuje iz sistema, a čiji debalans od 84 megavata svakodnevno uzrokuje potrošnja Kombinata aluminijskoga.

Sa druge strane, EPCG je za vrijeme ugovora sa KAP-om i dok je isporučivala energiju toj kompaniji, svoje obaveze prema CGES-u redovno isplaćivala ne uslovjavajući uplate Prenosu uplatama od strane KAP-a kao treće strane.

Dakle, na potezu je Vlada, koja ima dve varijante: da natjera KAP da konačno plati struju i rješi zavrzelamu na relaciji EPCG- CGES, ili da, kao što je bio slučaj u bliskoj prošlosti, problem rješi prebijanjem poreza i doprinosa na relaciji Vlada-EPCG. Naime, zbog postojećih problema u naplati potraživanja od KAP-a, u Elektroprivredvi su počeli da kasne sa uplatom poreza i doprinosa i taj je dug narastao, krajem februara ove godine, na nekim 36 miliona. Nekom vrstom cesije, ideja je u Vladi Crne Gore, mogao bi se dio duga prema Elektroprivredi kompenzirati dugom EPCG za poreze i doprinose. U tom slučaju, nesposobnost Vlade Crne Gore da rješi problem KAP-a snosili bi, već po tradiciji, građani Crne Gore.

Da je ovakvo rješenje u Crnoj Gori postala praksa svjedoči podatak da je sredinom jula prošle godine, dug KAP-a za utrošenu struju smanjen sa 58 miliona na 43 miliona eura, međusobnim prebijanjem duga na relaciji Vlada- EPCG – KAP. U slučaju da KAP nastavi sa praksom neplaćanja utrošene struje, varijanta sa prebijanjem dugova na relaciji Vlada-KAP- EPCG postaje sve izvjesnija, što znači da bi troškovi pali na teret poreskih obveznika Crne Gore.

Na potezu je Vlada. Potpredsjednik, **Vujica Lazović**, najavio je da će se najkasnije do 15. aprila znati rješenje za KAP. Da li to, istovremeno, znači i pronalaženje spasonosne formule za dugovanja prema Elektroprivredi Crne Gore? Sadašnja situacija je neodrživa na duži rok i ozbiljno ugrožava rad energetskih kompanija, ali i performanse crnogorske ekonomije.

Predrag ZEČEVIĆ, Portal Analitika

Dobra hidrologija na početku 2013. godine

PERUĆICA „VOZI“ PUNOM SNAGOM

Najstarija hidroelektrana u Crnoj Gori na startu 2013. godine bilježi odlične rezultate. Povoljna hidrologija, maksimalna pogonska spremnost, odgovoran i predan rad smjenskog osoblja glavni su razlozi što su u januaru i februaru rezultati iznad planiranih. U tom periodu u HE „Perućica“ praktično svaka kap vode prevorena je u električnu energiju.

Pozitivna i radna atmosfera dočekala nas je u „Perućici“. Povoda za dobro raspoloženje ima na pretek. lako se na povoljnu hidrologiju početkom godine gotovo uvijek može računati, ona nije jedini razlog uspješnog rada „stare dame“.

Dobra pogonska spremnost, kao i predanost smjenskog osoblja pozitivno su uticali na rezultate naše hidroelektrane na početku godine. Plan proizvodnje u januaru i februaru premašen je 42,4 odsto, a očekuje se i nastavak dobrog trenda.

Što se tiče proizvodnje u januaru i februaru, radili smo većinom na dotocima, koji su i sada na maksimalnom nivou. Zahvaljujući tome ostvaren je premašaj plana proizvodnje za 97 GWh - objašnjava glavni inženjer u proizvodnji, **Ogla Vučetić**.

Ako uporedimo ukupnu proizvodnju električne energije u prva dva mjeseca prošle i ove godine uvjerićemo se da je 2013. znatno produktivnija. Naime, 2012. godine za prva dva mjeseca ukupno je proizvedeno 89 GWh, a ove 326 GWh. Najnoviji rezultati približili su se nivou proizvodnje iz rekordne 2010. kada je u januaru i februaru ukupno proizvedeno 45 GWh više nego sada.

Prepoznatljiv zvuk mašina odjekuje u blizini vrela Perućica te se naslućuje da bez problema izlaze na kraj sa ogromnim količinama vode, koja sistemom kanala dugim oko 40 km dolazi do hidroelektrane. Uz dobro

odrađen remont, redovno održavanje i standardne procedure doprinijeli su da rezultati budu povoljni.

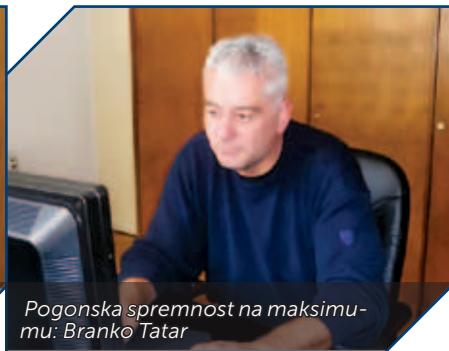
-Pogonska spremnost na maksimalnom je nivou. Tome je svakako doprinio i kvalitetno odrađen godišnji remont u avgustu prošle godine. Većih intervencija, nijesmo imali. Redovno održavanje i sitne intervencije doprinose da mašine i dalje rade na najvećem nivou, rekao je rukovodilac sektora za eksploataciju, **Branko Tatar**.

Podsetimo na kraju da „Perućica“ u ovoj godini planira da proizvede 932 GWh električne energije. Da je na dobrom putu potvrđuje i činjenica da je u prva dva mjeseca elektroenergetskom sistemu već isporučila više od 30 odsto energije.

Marko BURIĆ

Proizvodnja na visokom nivou: Olga Vučetić

Pogonska spremnost na maksimum: Branko Tatar

ZADOVOLJNI RADOM U „PERUĆICI“

HE „Perućica“ je preko programa stručnog osposobljavanja dobila i mladu radnu snagu. Oni će imati priliku da u periodu od devet mjeseci (15. januar - 15. oktobar) steknu praktična znanja i profesionalno iskustvo.

Janko Gardašević, zadovoljan je dosadašnjim radom u „Perućici“, a pohvalio je i saradnju sa starijim kolegama.

-Naučio sam dosta o razvodnom postrojenju, upoznat sam sa agregatima, geografijom elektrane. Zadovoljan sam sa mentorom i ostalim kolegama, uvijek su spremni da objasne sve što mi nije jasno, prenosi utiske Gardašević.

Da je privilegija raditi u Elektroprivredi Crne Gore i posebno u HE „Perućici“ potvrdio je **Marko Janković**.

-Velika mi je čast i zadovoljstvo što sam dobio priliku da odradim pripravnicički staž u ovakvo re-nomiranoj firmi. Radim u mašinskoj službi i do sada sam dosta naučio o radu u njoj. Imam priliku da naučim još puno toga od mentora i iskusnih inženjera i to iskustvo će mi svakako dosta pomoći u daljem profesionalnom usavršavanju, kaže Janković.

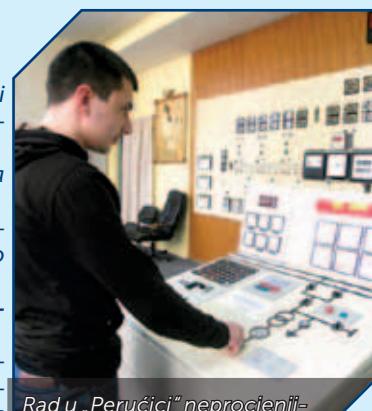
Pozitivne utiske prenosi nam i **Nikola Kosović**.

-Radim u građevinsko-geološkoj službi i mogu reći da sam u dosadašnjem periodu naučio dosta o funkcionalanju sistema. Kolege iz službe, na čelu sa mojim mentorm, ulažu veliki trud i napor kako bi mi prenijeli stečeno znanje, ističe Kosović.

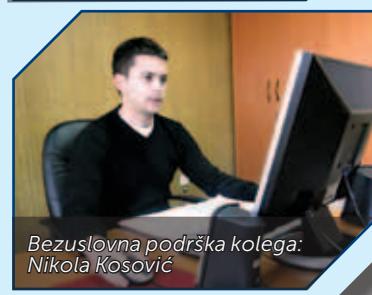
Riječi hvale na račun mladih pripravnika stižu od iskusnih i višegodišnjih inženjera u „Perućici“, **Zorana Perović i Zorana Grbovića**. Jako im je draga što mlađi ljudi imaju volje i želje da uče i što su u dosadašnjem periodu stečena znanja primjenjivali na pravi način.

Trudi se da što više nauči: Janko Gardašević

Rad u „Perućici“ neprocjenjivo iskustvo: Marko Janković

Bezuslovna podrška kolega: Nikola Kosović

Rekonstruisana TS 110/10 kV Podgorica 4

NA ZADOVOLJSTVO VIŠE OD 20 HILJADA KUPACA

Ugradnjom savremenog 10 kV postrojenja omogućeno znatno kvalitetnije i sigurnije napanjanje električnom energijom više desetina hiljada kupaca u Glavnom gradu.

Uprkos nagloj izgradnji poslovnih i stambenih objekata na području Podgorice, lokalna Elektrodistribucija uspješno prati rastuće potrebe za električnom energijom. Uočena je tako, na vrijeme, i potreba za rekonstrukcijom TS 110/10 kV "Podgorica 4" iz koje se napaja 21.300 potrošača.

-U okviru Projekta rekonstrukcije TS PG 4 ugrađeno je savremeno, tehnološki inovirano 10 kV postrojenje, čime su stvoreni uslovi za neuporedivo sigurnije i kvalitetnije napajanje značajnog dijela konzuma glavnog grada. Ova investicija takođe je omogućila priključenje novih kablovskih 10 kV izvoda, što je bilo neophodno zbog rasta konzuma, kaže direktor ED Podgorica, **Jagoš Pupović**.

Pupović ističe da je rekonstrukcijom postrojenja omogućeno formiranje potpuno nove konцепције заštite (ugradnja staničnog računara), a priključeno je i osam novih 10 kV kablovskih vodova koji se ranije nijesu mogli uvesti zbog nedostatka 10 kilovoltnih čelija.

-Postrojenje 10 kV u toj trafostanici bilo je tehnološki zastarjelo i nepouzdano. Teško se obezbjeđivao materijal za kvalitetno održavanje, a rast konzuma dodatno je usložnjavao problem na ovoj vrlo važnoj napojnoj tački u podgoričkom konzumu koja električnom energijom napaja više desetina hiljada kupaca, objašnjava Pupović.

Realizaciji ovog projekta, po njegovim riječima, prethodila je dobra i detaljna priprema svih poslova rekonstrukcije koja je, pored izvođenja radova, obuhvatila i izradu investiciono-tehničke dokumentacije. Tokom prethodne dvije godine urađena je projektna dokumentacija, obezbjeđena je građevinska dozvola, kao i sredstva za rekonstrukciju.

Radovi, koji su počeli u avgustu prošle godine, u skladu sa planom, izvođeni su u dvije faze. Ukupna vrijednost investicije je blizu dva miliona eura, od čega je za opremu izdvojeno 1,7 miliona eura.

-Naš je cilj da distributivni sistem u kontinuitetu podižemo na viši nivo, bilo da se radi o rekonstrukciji postojećih, ili izgradnji novih kapaciteta. Rekonstrukcija TS „Podgorica 4”, upravo jedna od tih investicija, kaže čelnici čovjek podgoričke Elektrodistribucije.

Biljana MITROVIĆ

PREDSTOJI IZGRADNJA DVJE TRAFOSTANICE

Rekonstrukcijom postojećih i izgradnjom novih elektroenergetskih objekata obezbijedeno kvalitetno i sigurno napajanje električnom energijom, ne samo najatraktivnijeg dijela barske rivijere (Veliki pjesak i Dobre vode), nego i prigradskih naselja. U punom je zamahu i ugradnja brojila na daljinsko očitavanje.

Nastojimo da svima obezbijedimo stabilno napajanje: Saša Milovanović

Investicionim planom za 2013. godinu barski elektrodistributeri predviđeli su izgradnju dvije trafostanice 10/0,4 kV, kao i rekonstrukciju sedam niskonaponskih mreža i dijela nadzemnog 10 kV voda Virpazar-Ostros. Do kraja ove godine, takođe, rekonstruisaće i visokonaponske i niskonaponske blokove u deset TS 10/0,4 kV.

- Završetak i puštanje u funkciju ovih objekata znači znatno bolje napajanje za oko

15 odsto potrošača barskog konzuma, ističe direktor ED Bar, **Saša Milovanović**. Milovanović podsjeća da su i u 2012. godini realizovali nekoliko investicija od kojih je najznačajnija izgradnja 10 kV kablovskih vodova u dužini od 20 km.

Radi se o dva projekta od kojih se prvi odnosi na zamjenu starih kablovskih vodova u sklopu izgradnje dijela regionalnog vodovoda, čime je obezbijedena sigurnost napajanja za oko 2.000 potrošača

POSLOVNICA VIRPAZAR RENOVIRALI SVE TRAOSTANICE 10/0,4 KV

Do skoro šestorica, a danas samo trojica virpazarskih elektrodistributera vode brigu o razuđenoj elektrodistributivnoj mreži i objektima na području od preko 300 km², što je više od polovine barske opštine.

Sve to, naravno, iziskuje velike napore, ali ova nevelika ekipa iz Virpazara, i pored brojnih teškoća koje joj stope na putu, ipak uspijeva da odgovori svojim obavezama. O tome najbolje svjedoči činjenica da je tokom decembra i januarskih praznika bio obezbijeđen kontinuitet napajanja električnom energijom tamošnjih potrošača. Tome su sigurno doprinijeli brojni poslovi koji su u posljednje dvije godine završeni u ovom dijelu konzuma.

Naime, u Virpazaru je, prema riječima šefa Poslovnice, **Branka Đurišića**, tokom prethodne dvije godine renovirano svih 58 trafostanica 10/0,4 kV i ugrađeno više od 40 čelično-rešetkastih stubova. U nastojanju da se obezbijedi što bolje i sigurnije napajanje potrošača električnom energijom i novi DV 10 kV „Pincić“ radi se na čelično-rešetkastim stubovima. Đurišić kaže da je gradnja novog dalekovoda bila neophodna, jer su na starom bili istrulji stubovi i česti kvarovi, a njihovo otklanjanje predstavljalo je rizik za naše ekipe.

Investicionim planom za 2013. godinu barski elektrodistributeri predviđeli su izgradnju dvije trafostanice 10/0,4 kV, kao i rekonstrukciju sedam niskonaponskih mreža i dijela nadzemnog 10 kV voda Virpazar-Ostros. Do kraja ove godine, takođe, rekonstruisaće i visokonaponske i niskonaponske blokove u deset TS 10/0,4 kV.

u prigradskim naseljima. Drugi projekt je izgradnja novih kablovskih vodova na području Velikog pjeska i Dobra voda, što je bio osnovni preduslov za uspješnu turističku sezonu. I sve druge kritične tačke koje su uočene nakon velikog nevremena u januaru i februaru prošle godine, otklonjene su što je dalo rezultat u pouzdanosti napajanja tokom ljetne turističke sezone, iako je u avgustu zabilježen rekord ove ED, kada je u pitanju preuzeta električna energija.

U cilju obezbjeđivanja kvalitetnog napona žiteljima sela Besa, koji su se snabdijevali 2,5 km dugom NN mrežom iz Murića, izgrađena je i nova TS „Besa“ i riješen dugogodišnji problem u snabdijevanju tamošnjih potrošača. U osam crnicih sela, umjesto Al užadi ugrađeni su samonosivi kablovski snopovi, što doprinosi sigurnosti i kvalitetu snabdijevanja električnom energijom konzumenata u tim selima.

U posljednje dvije godine završeni važni poslovi:
Branko Đurišić

-Svaki euro uložen u održavanje postojećih i izgradnju novih objekata trajno rješava probleme u napajanju i doprinosi da usluge krajnjim kupcima budu na još većem nivou, kaže Milovanović.

On podsjeća da teritorija koju pokriva ED Bar obuhvata 510 km², a pored priobalnog područja sa mediteranskom klimom, u njihovoj nadležnosti je i zaleđe sa 60 sela sa pretežno planinskom klimom, gdje je mreža izuzetno razuđena. U tim selima ima dosta domaćinstava sa stariim ljudima, zbog čega je i brzina otklanjanja kvarova izuzetno važna. To utiče na povećanje međusobnog povjerenja kompanije i kupaca.

-Nastojimo da svima obezbijedimo stabilno napajanje, jer vodimo se motivom da je podizanje kvaliteta života naših kupaca važan činilac uspješnosti, podsjeća Milovanović.

U Baru je, prema njegovim riječima, u punom zamahu i ugradnja brojila na daljinsko očitavanje potrošnje. Za nešto više od devet mjeseci ugrađeno je preko 8.000 brojila, a planirano je da se do kraja ove godine u sistem uvede još dvije i po hiljade potrošača. Po riječima Milovanovića, do sada su pretežno u Baru brojila ugrađivana u kolektivnoj gradnji, što je lakši dio posla, dok će se u narednom periodu intenzivirati radovi kod individualnih kupaca, a to je kompleksniji posao.

-Ugradnja nove tehnologije donijeće brojne benefite, a jedan od njih svakako je novi izgled mjernih mesta koja su potpuno renovirana u svim objektima u kojima su ugrađena nova brojila. Time je, u prvom redu, povećana bezbjednost kupaca, ali i sigurnost u napajanju električnom energijom. Sa energetskog aspekta, Projekat omogućava kvalitetno praćenje svih parametara, pa tako imamo jasniju sliku o situaciji na trafo reonu i eventualno, u slučaju problema možemo odmah reagovati. U tom smislu neophodno je da o servisiranju novih brojila brinu posebno obučene ekipe, da bi preduprijedili eventualne probleme, ističe Saša Milovanović.

Biljana MITROVIĆ

„ELEKTRO-VUK“ BORO

Veteran u ekipi za održavanje vazdušnih vodova, **Boro Mašović**, ističe da je u njegovom poslu potreban visok nivo koncentracije i strpljenja. Dugogodišnja praksa i iskustvo su ga dobro naučili kako da preduprijevi nepredviđene probleme. Tako kad odlazi na teren, uz sebe ima sav pribor i opremu. Njegova radna filozofija temelji se na stavu da monter treba biti dobro pripremljen i potpuno usredsređen na ono što radi, pa tako ništa neće poći po zlu.

Ponekad je, priznaje, izuzetno naporno, kada se mora raditi danonoćno, pa ipak mu još nije dosadio posao koji radi punih 37 godina.

-Volim rad na terenu koji je zanimljiv i dinamičan. Kancelarijski posao ne bi mi odgovarao. Volim izazove, jer se uvijek događa nešto novo i nepredviđeno, pri čemu problem treba rješavati u hodu. To me potpuno ispunjava, kaže ovaj „elektrovuk“.

-On ništa ne ostavlja nedovršeno. Da se odmori Boro će sebi dopustiti tek nakon dobro odraćenog posla, dodaju njegove kolege.

Govore da je beskonačno strpljiv, posebno sa mlađima. Uvijek će podmetnuti leđa.

Ni „viša sila“ ga ne može sprječiti da, u najkraćem roku, otkloni kvar na elektroenergetskom objektu i u najudaljenijim djelovima konzuma. A posla bi u Baru bilo i da je duplo više ekipa nego što trenutno imaju. Srećom svi su oni stručni i vrijedni ljudi koji nikad ne postavljaju pitanje tražanja i obima posla.

Terenski rad je zanimljiv i dinamičan:
Boro Mašović

ZA ČLANOVE ZLATNOG TIMA ELEKTRONSKI RAČUN I SMS INFO

Elektroprivreda Crne Gore

racun@epcg.com

smsinfo@epcg.com

EPCG: NOVO LICE ŠALTERA U PODGORICI

EPCG je pokrenula aktivnosti na uređenju prostorija u kojima se obavlja komunikacija sa kupcima. Šaltersko mjesto u Podgorici prvo je renovirano, a na osnovu analize svih šalterskih mjesta EPCG u Crnoj Gori, preduzeće se aktivnosti na unificiranom uređenju prostora u svim opština. Osnovna karakteristika komunikacije sa kupcem odnosi se na prepoznatljivost prostora. Koncept je jednostavan, svaka kompanija želi da njeno prodajno mjesto bude prepoznatljivo kupcu. Zbog toga je Brendiranje prostora jednako važno kao izgradnja brenda, jer je u mnogim slučajevima to jedini način komunikacije kompanije sa kupcima. Čitav utisak prostora u kojem se pruža usluga stvara kod kupca određeni ugodaj odnosno emociju koja se veže uz sam brand. U tom cilju, EPCG je krenula u adaptaciju naplatnih punktova za električnu energiju.

EPCG: SVI SERVISI NA JEDNOM MJESTU

Na šalterima EPCG širom Crne Gore našla se još jedna korisna brošura pod nazivom "SERVIS ZA POTROŠAČE". U njoj su na jednom mjestu ukratko predstavljeni servisi "Provjeri svoj račun/dug", e-bill, SMS INFO, kao i informacije koje korisnici mogu dobiti na besplatnim brojevima 19100 (Centar za kontakt sa kupcima) i 0800 80 705 (besplatna telefonska linija za nova brojila). Takođe, u brošuri se potrošačima preporučuje sadržaj na našem web sajtu.

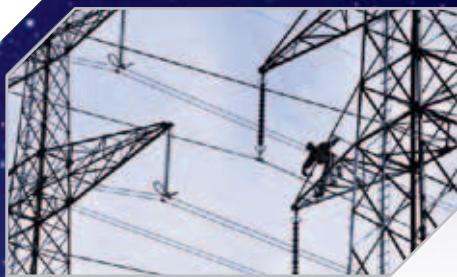
Crna Gora: PROSJEĆAN FEBRUARSKI RAČUN 41,48 EURA

Domaćinstva su u februaru potrošila 112,17 miliona kWh električne energije, vrijednih 10,9 miliona eura. To je 10 odsto manji račun nego u januaru ove i u februaru prošle godine.

Prosječni februarski račun za električnu energiju za domaćinstva iznosi 41,48 eura sa uračunatom taksom na tarifno brojilo. Domaćinstva u Žabljaku, u prosjeku najmanje su potrošila, 21,63 eura, dok je najveća potrošnja prethodnog mjeseca očitana u Podgorici i Kotoru, gdje je prosječan račun iznóstio oko 52 eura.

Račun vrijedan preko 150 eura dobio je 1,78 odsto kupaca, dok je potrošnja od 100 do 150 eura očitana kod 3,69 odsto kupaca. U februaru je još 1400 kupaca električne energije oslobođeno takse na tarifno brojilo. Inače, do sada je takse oslobođeno ukupno 15.131 građana. Pored toga, popust na račun u februaru je ostvarilo 114.796 redovnih platila računa za utrošenu električnu energiju.

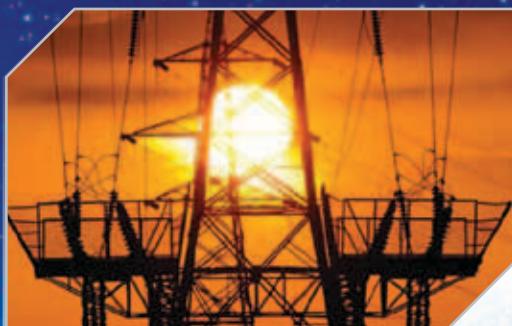
Srbija: OČEKUJE SE RAST CIJENA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Ministarka energetike Srbije, **Zorana Mihajlović**, izjavila je da će se uskoro steći uslovi za poskupljenje električne energije. Uslovi se odnose na osnivanje preduzeća za javno snabdijevanje električnom energijom, izradu socijalnih karata i novog tarifnog sistema. Novi tarifni sistem je predložen. Najznačajnija novina je da će noćna, niža tarifa u crvenoj zoni, umjesto dosadašnja četiri puta, biti jeftinija od dnevne tri puta. Takođe,

smanjuje se granica između plave i crvene zone.

Prijedlog je da se u najskuplju crvenu tarifu, umjesto sa 1.600 kWh, ulazi sa mjesечnom potrošnjom od 1.200 ili 1.400 kWh. Vlada Srbije donijela je i Uredbu o energetski zaštićenom kupcu po kojoj će socijalno ugrožena domaćinstva dobiti određene količine energije i gasa besplatno.

Uslov za sticanje statusa energetski zaštićenog kupca je ukupan mjeseci prihod do 12.900 dinara za domaćinstvo sa jednim članom. Za domaćinstva sa dva i tri člana uslov je da imaju ukupne mjesечne prihode do 18.786 dinara, sa četiri i pet članova do 24.672 dinara, a za domaćinstva sa šest i više članova do 30.558 dinara. Računi za električnu energiju socijalno ugroženih domaćinstva trebalo bi da budu umanjeni za vrijednost od 120 do 250 kWh svakog mjeseca u zavisnosti od broja članova.

Pariz i London RAST CIJENA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Francuska Energetska regulatorna komisija (CRE) nujavila je rast cijena energije za domaćinstva 30 odsto do 2017. godine, od čega će preko jedne trećine uvećanja biti posljedica CSPE takse za subvencionisanje obnovljivih izvora energije (OLE). U proteklih nekoliko godina cijene električne energije u Francuskoj rasle su u prosjeku za jedan do tri odsto godišnje, saopšteno je iz CRE. Rast cijena očekuje se i u Velikoj Britaniji. Odlazeći čelnik britanskog energetskog regulatora Ofgem, **Alistair Buchanan**, upozorava da Britaniju čeka pet godina brzog rasta troškova proizvodnje električne energije zbog rasta cijena gase, dok istovremeno novi izvori obnovljive i nuklearne energije nijesu dovoljno razvijeni.

Hrvatska: HEP OTPUŠTA 2.000 RADNIKA

Na osnovu procesa restrukturisanja HEP-a, tu kompaniju bi trebalo da napusti nešto manje od 2.000 radnika. Prekobrojni radnici dobijeće u prosjeku otpremninu oko 31.000 eura, a pojedini bi rukovodioci mogli doći i do iznosa od 66.000 eura.

Iz HEP-a su poručili kako bi trebalo na uloženih 60 miliona eura za otpremnine, do kraja 2016. da uštede blizu 80 miliona eura.

Hrvatska: EVROPSKA PRAVILA U ENERGETICI

Novi Zakon o tržištu električne energije konačno će u hrvatsku elektroenergetiku uvesti evropska pravila. Njime se u hrvatsko energetsko zakonodavstvo prenosi pravna tekovina Evropske unije iz područja energetike. Takođe, utvrđuju se pravila koja se odnose na zaštitu krajnjih kupaca, organizovanje i funkcionisanje elektroenergetskog sektora, otvoreni pristup tržištu, utvrđivanje obaveza opštih usluga i prava kupaca električne energije, a koja uključuju prava krajnjih kupaca, odvojeno vođenje poslovnih knjiga, finansijskih izvještaja, pravila pristupa mreži, načela uzajamnosti i prekogranični prenos električne energije.

London PETICIJA ZA OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE

Niz kompanija i institucija iz raznih sektora britanske privrede i društva, uključujući i nekoliko energetskih kolosa, potpisali su peticiju u kojoj, uoči usvajanja novog Zakona o energiji, traže od vlade u Londonu da se obaveže u tom dokumentu na postizanje potpuno čiste proizvodnje električne energije do 2030. godine.

Zakon, koji je ušao u parlamentarnu proceduru, otvara put garantovanim posticajnim otkupnim cijenama za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora (OLE). Opozicija je ranije tražila da Zakon uključi tzv. „dekarbonizacionu metu“, a vlada to odbila, odnosno pomjerila tu mogućnost za 2016. godinu, sa obrasloženjem da će obeshrabriti investicije u gasne elektrane.

Škotska: VJETROELEKTRANE NAJPOPULARNIJE

Čak 80 odsto projekata obnovljivih izvora u Škotskoj su vjetroelektrane. Škotska vlada je objavila da se više od 80 odsto projekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, koje trenutno razmatra odnosi na energiju vjetra. Od 46 takvih projekata, 38 su vjetroelektrane. Od 2007. godine Škotska vlada je odobrila 79 novih energetskih projekata, od kojih su 32 kopnene vjetroelektrane.

INTERVJU: Miodrag Čanović, pomoćnik ministra ekonomije za energetiku

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE VELIKA ŠANSA CRNE GORE

Tehnološki razvoj, poskupljenje fosilnih izvora energije, globalno otopljanje i potreba za energetskom nezavisnošću nacionalnih privreda te energetska efikasnost kao imperativ za sve, nameću sve više potrebu korišćenja obnovljivih izvora energije koji su postali jedna od ključnih komponenti održivog razvoja i jedan od prioriteta energetske politike svih razvijenih zemalja. Neiskorišćeni potencijal hidroenergije, sunčeve energije, energije vjetra, geotermalne energije, biomase je još veliki. Zato se u svijetu sve više investira upravo u taj sektor. Tako je prošle godine instalisano preko 100 GW solarnih fotonaponskih elektrana, što odgovara godišnjoj proizvodnji čak 16 standardnih nuklearnih. Taj odnos će, prema predviđanjima, do 2030. godine biti izjednačen.

Zahvaljujući povoljnim geografskim uslovima i Crna Gora ima značajan potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, ali nedovoljno iskorišćen. U sjevernom regionu dominantni su hidropotencijal i biomasa, a u centralnom i južnom sunčevu zračenje i energija vjetra. Zato se u poslednjih nekoliko godina Crna Gora sve više usmjerava na te izvore. I proces pridruživanja EU zahtijeva uskladivanje naše energetske politike i utvrđivanje posebnih ciljeva za povećanje udjela obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije.

O tome šta je sve postignuto na tom području u Crnoj Gori u posljednje vrijeme i šta se sve planira razgovaramo sa pomoćnikom ministra ekonomije za energetiku, Miodragom Čanovićem.

Kakva je perspektiva razvoja obnovljivih izvora energije kod nas?

Dosadašnja istraživanja i analize potencijala obnovljivih izvora energije u Crnoj Gori (hidropotencijal vodotoka, potencijal vjetra, sunčev zračenje i biomasa) pokazali su da ti izvori mogu imati značajnu ulogu u energetskom bilansu naše države.

Na iskorišćenju vodnog resursa, kao jednog od najvećih prirodnih bogatstava Crne Gore, može se bazirati njen dalji privredni razvoj, a proizvodnja električne energije je najvažniji vid korišćenja tog resursa. Prema raspoloživim podacima, teoretski HE potencijal duž glavnih vodotoka iznosi 9846 GWh/god, a na manjim vodotocima od 800 do 1000 GWh/god. Do sada je, kao što je poznato, iskorišćeno oko 17% tog potencijala.

Hidrometrijska mjerena na manjim vodotocima, posljednjih godina, pokazuju da je ukupni potencijal tih vodotoka kod nas veći od navedenog, a takva mjerena i istraživanja se i dalje vrše na većem broju malih vodotoka, u cilju određivanja lokacija na kojima mogu da se grade male HE.

Tehnički vjetropotencijal je procijenjen na približno 900 GWh godišnje. Prema Studiji o procjeni potencijala obnovljivih izvora energije u Crnoj Gori, najinteresantnije zone za eksploraciju tog potencijala su priobalna područja i brda oko Nikšića. Trenutno je aktuelan Projekat procjene vjetropotencijala na Jadranskom moru u okviru IPA Jadranski program prekogranične saradnje 2007-2013. Inače, 2008.godine izrađena je i "Mapa vjetrova Crne Gore". Pregled i ocjena postojeće elektroenergetske mreže, plan za njeno poboljšanje i plan investicija razrađeni su u „Studiji integracije vetroelektrana u elektroenergetski sistem Crne Gore“ u kojoj se zaključuje da je povećanje ukupne stabilne instalisanе

snage proizvodnih kapaciteta u Crnoj Gori preduslov za integraciju novih vetroelektrana u EES.

Raspolažemo i značajnim potencijalom sunčevog zračenja, koji se može upoređivati sa potencijalom Grčke i Italije, ali Strategijom razvoja energetike do 2025. godine nije predviđeno korišćenje energije sunca za proizvodnju električne energije koju bi prihvatala distributivna mreža, već je planirano samo korišćenje sunčevog zračenja za grijanje, pripremu tople vode i druge niskotemperaturne procese, i to najviše u sektoru usluga i domaćinstvima. Danas se fotonaponska tehnologija kod nas koristi prije svega za proizvodnju električne energije u područjima na kojima ne postoje razvijena elektroenergetska mreža.

Posljednjih godina je došlo do unapređenja tehnologije proizvodnje fotonaponskih panela, što je uzrokovalo znatno smanjenje cijene panela na svjetskom tržištu. S obzirom da postoji rastuće interesovanje investitora za izgradnju solarnih elektrana na zemljištu, potrebno je stvoriti uslove za realizaciju takvih projekata u skladu sa mogućnostima integracije u EES i prostorno planskim preduslovima, a u toku je izrada Strategije razvoja energetike do 2030. godine u kojoj se predviđa izgradnja solarnih elektrana u Crnoj Gori u većem obimu nego što je bilo planirano aktuelnom Strategijom.

Raspolažemo i velikim energetskim potencijalom biomase, i to prije svega drvne biomase koja se koristi kao ogrijevno drvo, ali podatke o raspoloživoj biomasi još treba usaglasiti.

Podsjećamo, jedan od prioriteta Energetske politike Crne Gore do 2030. godine, koju je Vlada usvojila u martu 2011. godine, predstavlja održivi energetski razvoj i veće korišćenje obnovljivih izvora energije. Program razvoja i korišćenja OIE će, pored ostalog, sadržati nacionalni cilj korišćenja ovih izvora i rokove, odnosno dinamiku ostvarivanja sa podsticajnim mjerama. Na sastanku Savjeta ministara Energetske zajednice, održanom u oktobru prošle godine, donijeta je odluka da nacionalni cilj korišćenja OIE za Crnu Goro u 2020. godini bude 33 odsto.

Vidite li šansu Crne Gore u proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora, s obzirom na potencijal koji imamo?

Poznato je da je energija uslov održivosti modernog društva. Sve savremene i razvijene privrede svijeta zavisne su od snabdijevanja energijom i energentima. Sve je teže obezbijediti sigurno snabdijevanje i pronaći nove izvore energije, kako bi se odgovorilo na sve veću potražnju. Jedan od glavnih izazova savremenog svijeta je obezbjeđenje dovoljnih količina i sigurnost snabdijevanja ener-

gijom, te održivi energetski razvoj, uz što manji negativni uticaj na životnu sredinu.

Imajući u vidu da je energetika stub sveukupnog, održivog i dugoročnog razvoja svake države i da energetski sektor predstavlja jednu od strateških grana crnogorske ekonomije, Crna Gora se opredijelila da razvoju energetskog sektora posveti punu pažnju, kako reformskim aktivnostima u ovom sektoru, tako i uključivanjem u regionalno i evropsko energetsko tržište. Ciljevi Crne Gore u oblasti energetike se poklapaju sa ciljevima Energetske zajednice i Evropske Unije a to su, pored povećanja sigurnosti snabdijevanja energijom, i privlačenje investicija za izgradnju novih proizvodnih i prenosnih energetskih objekata, povećanje korišćenja obnovljive energije, unapređenje energetske efikasnosti i razvijanje tržišne konkurenčije, uz unapređenje ekološke situacije. Ciljevi našeg energetskog razvoja utvrđeni su Energetskom politikom Crne Gore do 2030. godine. U toku je priprema Strategije razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine, ključnog strateškog dokumenta kojim će se definisati putevi razvoja energetskog sektora u narednom periodu. Jedno od naših glavnih strateških opredjeljenja i prioriteta je valorizacija raspoloživih potencijala OIE kao značajne razvojne šanse.

Koji je, po Vašem mišljenju, najveći problem u razvoju OIE u Crnoj Gori?

Jedan od ključnih problema za razvoj OIE u Crnoj Gori je nepostojanje šireg nacionalnog konsenzusa oko važnosti investiranja u te projekte, a zatim i nedovoljna istraženost pojedinih obnovljivih izvora, nepostojanje fondova za istraživanje i tehnološki razvoj u ovoj oblasti, kao i nedovoljnost modela finansiranja za podršku investicijama u OIE.

Neregulisani odnosi sa susjednim državama oko optimalnog korišćenja zajedničkih vodotoka onemogućavaju veće korišćenje raspoloživog hidropotencijala i koče napredak u razvoju projekata. Postoje i formalna ograničenja za aktiviranje vrlo značajnih energetskih potencijala, kao što je Deklaracija o zaštiti rijeke Tare. Pored toga, U Crnoj Gori je prisutna i nekontrolisana sječa šuma, neefikasno korišćenje biomase za pripremu sanitарне trole vode i zagrijavanje prostorija, neiskorišćene mogućnosti upotrebe biomase za proizvodnju drvnog goriva i za daljinsko grijanje.

Realizaciju projekata izgradnje obnovljivih izvora često otežava i nepostojanje prostorno-planske dokumentacije na lokalnom nivou, kao i neophodnost velikih investicija za njihovo priključenje na elektroenergetski sistem. Imajući u vidu raspoložive potencijale, cijene energije iz obnovljivih izvora, kao i potrebu ubrzanog razvoja sjevernog regiona Crne Gore, smatram da u sadašnjoj fazi razvoja prioritet treba dati korišćenju hidropotencijala kroz izgradnju velikih i malih hidroelektrana.

Koliko su investitori zainteresovani za ulaganja u OIE i koliko su naši kadrovi sposobljeni za izradu projekata za povlačenje novca iz EU fondova?

Interesovanje za ulaganje u projekte izgradnje obnovljivih izvora energije u Crnoj Gori ima trend rasta, kako kod stranih, tako i kod domaćih investitora. S obzirom da potražnja na tržištu energije stalno raste i da mnoge finansijske institucije nude svoju podršku za realizaciju ovih projekata, investitoru su u ovoj oblasti prepoznali svoju šansu. Naši kadrovi se intezivno sposobljavaju za izradu projekata za povlačenje finansijskih sredstava iz EU fondova kroz razne vidove obuke: učeće na seminarima, radionicama i sl.

Koliko su OIE izazov, ne samo za distributivni sistem, nego i za nauku s obzirom na složenost njihove integracije u elektroenergetski sistem?

Ugovori o zakupu zemljišta i izgradnji vjetroelektrana zaključeni su, kao što je poznato, 2010. godine za lokalitete Možura (opštine Ulcinj i Bar) i Krnovo (opštine Nikšić i Šavnik). Na Možuri je predviđena izgradnja vjetroelektrane instalisane snage do 46 MW, a na Krnovu do 50 MW, uz uslov da se instalisana snaga ove vjetroelektrane može povećati za 22 MW, ukoliko CGES dozvoli priključenje dodatne snage na elektroenergetski sistem. Na osnovu rezultata Studije integracije vjetroelektrana u EES Crne Gore iz 2011. godinu i uz dodatnu analizu od strane CGES-a i investitora, kao i na osnovu Elaborata o priključenju VE Krnovo, CGES je u avgustu 2012. godine izdao elektroenergetsku saglasnost za priključenje 72 MW.

U prethodnom periodu zaključeno je i 17 ugovora o koncesiji za izgradnju malih HE, i to 13 na osnovu javnog nadmetanja i 4 na osnovu energetske dozvole, a s obzirom na veliki neiskorišćeni hidroenergetski potencijal, Vlada planira da objavi nove tendere za izgradnju hidroelektrana na raznim vodotocima u Crnoj Gori. Distributivne i prenosne elektroenergetske mreže u čitavoj Evropi doživljavaju promjene u razvoju i radu, zbog sve većeg broja distribuiranih izvora koji se uključuju u sistem, a radi postizanja ciljeva utvrđenih Energetskom politikom EU iz 2007. godine (20-20-20).

U toku realizacije projekata izgradnje malih hidroelektrana u Crnoj Gori svi koncesionari se suočavaju sa problemom kako izgrađene mHE priključiti na postojeću elektroenergetsku mrežu. Najčešće je elektrodistributivna mreža dosta udaljena od lokacija na kojima je predviđena izgradnja mHE, što znatno poskupljuje i otežava priključenje, a u nekim slučajevima dovodi u pitanje i ekonomsku isplativost čitavog projekta. Naime, postojeća distributivna elektroenergetska mreža Crne Gore građena je, kao i mreže u regionu, za snabdijevanje potrošača na niskonaponskom nivou. Zbog toga je Ministarstvo ekonomije, u saradnji sa UNDP, naručilo izradu Studije o priključivanju i radu distribuiranih izvora energije u EES Crne Gore. Preporuke iz Studije ukazuju da je potrebno što prije početi sa izgradnjom nove 35kV distributivne mreže na sjeveru Crne Gore, što je i zahtjev svih koncesionara. Riječ je o investiciji od oko 20 miliona €.

Koliko je naša domaća građevinska operativa i metaloprerađivačka referentna za učeće u izgradnji mHE i vjetroelektrana?

Realizacija ovih projekata je u toku i u okviru njih su već angažovane naše građevinske i metaloprerađivačke kompanije. S obzirom da se radi o novim tehnologijama, naravno da treba ulagati posebne napore da se naša preduzeća dodatno osposobljavaju, kako u tehnološkom, tako i u kadrovskom smislu. Naglasio bih da ovi projekti nisu samo šansa za razvoj energetskog sektora, već i za ukupni razvoj Crne Gore.

Koliko je izvjesna izgradnja elektrana na biomasu na sjeveru Crne Gore?

Do sada u Crnoj Gori nijesmo imali korišćenje biomase za proizvodnju električne energije, ali je Nacrtom strategije razvoja energetike do 2030. godine predviđena izgradnja takvih postrojenja. Riječ je o prilično umjerenom scenariju, jer se pošlo od potencijala raznih vrsta biomase koja će u budućnosti biti raspoloživa za proizvodnju električne energije, a uzeti su u obzir i troškovi proizvodnje. Inače, za proizvodnju električne energije ili električne energije i toplove koristili bi se primjenom brojnih tehnoloških rješenja ostaci od primarne drvne industrije, poljoprivredni usjevi i poljoprivredni nus proizvodi (biljni i životinjski otpad), mješoviti čvrsti komunalni otpad i biorazgradivi komunalni otpad (biološki otpad, deponijski gas i metan iz kanalizacije, mulja). Referentnim scenarijom nacrta Strategije predviđena je proizvodnja električne energije iz biomase od 101 GWh do 2020. i 188 GWh do 2030. godine. S obzirom da sjeverni dio države ima veliki energetski potencijal biomase, planira se izgradnja elektrana na tom području.

Razgovarala: Biljana MITROVIĆ

ZELENI SERTIFIKATI

Upitan da prokomentariše dešavanja na našem tržištu, vezano za trgovinu zelenim sertifikatima koji se dobijaju za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, što je u svijetu vrlo aktuelno. Čanović je kazao da je u novembru 2004. godine uspostavljena saradnja između crnogorskog Ministarstva ekonomije i italijanskog Ministarstva za zaštitu životne sredine i teritorije u oblasti energetike, koja se, pored ostalog, odnosi na uspostavljanje regulatorne osnove za izdavanje zelenih sertifikata za obnovljivu energiju. To je bio prvi korak u procesu stvaranja uslova za primjenu sistema zelenih sertifikata u Crnoj Gori. Međutim, ni kod nas, kao ni u zemljama regionala nema dovoljno iskustava u primjeni sistema zelenih sertifikata.

Sajam energetske efikasnosti, od 03-05.marta, u Delta City-u

NAUČIMO VIŠE, UKLJUČIMO SE!

Specijalizovane kompanije za eksploataciju električne energije iz obnovljivih izvora promovisale svoje ideje za racionalnu potrošnju električne energije. Uz prezentaciju mogućnosti za poboljšanje energetske efikasnosti i primjenu obnovljivih izvora energije, naglasak je bio na promociji Montesol projekta. Procjenjuje se da je Sajam dnevno posjećivalo i do 13 hiljada ljudi.

Sajam u tržnom centru Delta City, Ministarstvo ekonomije Crne Gore organizovalo je povodom 5. marta - svjetskog Dana energetske efikasnosti, dok je želja da promovišu dobre ideje i povećaju svijest i znanje javnosti o važnosti racionalne potrošnje električne energije, na Sajam dovele specijalizovane kompanije za eksploataciju električne energije iz obnovljivih izvora: **GIZ, BB Solar, Ening, ETG grupa, Mikromont, Nemo-mont, Sistem, Solaria, Tedeko Solar Energy, Globex, Dihovanje CG, kao i NLB Montenegrobanku i Hipo Alpe Adria banku.**

Kako da energetsku efikasnost primijene u svakodnevnom životu, građani su mogli saznati u neposrednom razgovoru sa predstavnicima izlagača. Naglasak je, ipak, bio na promociji Montesol projekta. Organizator se potrudio da građanima detaljno približi sve prednosti koje pruža taj projekt, kao i put do povoljnog, beskamatnog kredita za domaćinstva koja planiraju ugradnju solarnih kolektora. Inače, tokom trodnevne manifestacije, koju je procjenjuje se dnevno posjećivalo oko 13 hiljada ljudi, predstavljeni su solarni sistemi za zagrijavanje vode i dogrijavanje prostora, sistemi klimatizacije i ventilacije sa topotnim pumpama, energetski efikasni kotlovi za centralno grijanje i peći na pelet, uz prikaz prednosti u odnosu na klasične peći na drva i ugalj. Predstavljeni su, takođe, sistemi za snabdijevanje električnom energijom mobilnih stanica koje su van dometa distributivne mreže, kao i inovativna rješenja vrata i prozora sa specijalnim lajsnama za sprječavanje gubitka topote.

Dio Sajma bio je posvećen edukaciji osnovaca kojima je u bioskopu Cineplexx kroz četiri projekcije prikazana mini serija „Energetska efikasnost nije mogućnost-ona je moć“, sa ciljem da shvate značaj energije i da je čuvaju, jer je dragocjena. Školarci su potom u okviru interaktivnih radionica iznosili svoja zapažanja i razmišljanja o značaju energetske efikasnosti.

Biljana MITROVIĆ

*Dragica Sekulić, pomoćnica ministra ekonomije najavila
**PRINCIPI ENERGETSKE
EFIKASNOSTI USLOV ZA
GRAĐEVINSKU DOZVOLU***

Pomoćnica ministra ekonomije za energetsku efikasnost, **Dragica Sekulić**, podsjetila je još jednom da Vlada, u saradnji sa Hypo Alpe Adria bankom i NLB Montenegrobankom, odobrava beskamatne kredite na sedam godina građanima za nabavku i ugradnju solarnih sistema. Ona očekuje veću uštedu energije i primjenu energetske efikasnosti u narednom periodu zbog toga što su ove godine Projekat proširili i omogućili da i hoteli kojima je to najisplativije, bez kamate dobiju solarni sistem.

Sekulić podsjeća i na Vladin projekat „Solarni katuni“ u okviru kojeg se ugrađuju fotonaponski sistemi na katunima u Crnoj Gori. -Ministarstvo ekonomije je u 2012. godini doniralo 87 sistema domaćinstvima na katunima koja nemaju pristup mreži, a ove godine taj sistem dobiće još 115 domaćinstava. Ovaj projekat je pokrenut u želji da se što većem broju ljudi koji borave na katunima omoguće bolji uslovi života i rada. Energija, dobijena na ovaj način je besplatna za korisnike-kazala je Sekulić i najavila da je u pripremi još jedan značajan projekat iz ove oblasti koji se odnosi na dodjelu beskamatnih kredita za kupovinu kotlova za zagrijavanje prostora na bio masu.

Treba ovom prilikom podsjetiti, kako je kazala, i na Program energetske efikasnosti u javnim zgradama koji realizuje Ministarstvo ekonomije u saradnji sa njemačkom razvojnom KfW bankom u cilju unapređenja energetske efikasnosti i obezbjeđivanja obnovljive budućnosti. U okviru Programa, do kraja 2014. godine biće rekonstruisano i modernizovano oko 30 obrazovnih objekata, a u saradnji sa Svjetskom bankom, pored devet škola, biće na energetski efikasan način renovirano i šest zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori. Sekulić, takođe, ističe da je pripremljen set od pet podzakonskih akata Zakona o energetskoj efikasnosti koji bliže uređuju ovu oblast i precizno definisu obaveze svih aktera u procesima projektovanja, izgradnje i održavanja zgrada. Poštovanje principa energetske efikasnosti biće sastavni dio svake buduće aplikacije za građevinsku dozvolu za izgradnju novih, ali i rekonstrukciju postojećih objekata, s obzirom da će pomenuti pravilnici biti usvojeni do kraja mjeseca.

Porodična kuća Adžić, jedan od prvih energetski efikasnih objekata u Crnoj Gori

U HARMONIJI SA OKOLINOM

Kuća arhitekte, **Nebojše Adžića**, po mnogo čemu se razlikuje od ostalih porodičnih kuća u Nikšiću. Jedna je od prvih energetski efikasnih, modernih porodičnih kuća u Crnoj Gori napravljena na principima održive gradnje. U poplavi vještačkih materijala, betona i plastike, gradnja porodične kuće koja podrazumijeva visoku ekološku svijest i neke izvorne vrijednosti kao što je korištenje domaćeg materijala, događaj je koji privlači pažnju.

Potreba za niskoenergetskim kućama danas je, u kontekstu aktuelne nestašice energije, svjetski trend. Kuća Adžić se nalazi u Grudskoj mahali, u dijelu starog gradskog jezgra. Jednostavne i skladne forme, uklapa se u ambijent koji svojom istorijskom dimenzijom na to obavezuje. Materijalni momenat najčešći je pokretač sličnih projekata, ali Nebojša Adžić ističe da mu to nije bio primarni cilj.

-Prvobitni motiv mi nije bio finansijska korist, već pokušaj da u vremenu brze gradnje i brzog načina života doprinesem očuvanju okoline kroz primjenu principa ekološke gradnje, kaže arhitekt Adžić. Da li povratak u prošlost može poslužiti kao inspiracija za arhitekturu koja, u saradnji sa prirodom, stiče epitetne, štedljive i ekološke?

Racionalnost i funkcionalnost tradicionalne crnogorske kuće i danas impresionira, mišljenja je naš sagovornik. On objašnjava da su stare kuće bile smještene pri stijeni, u prirodnom zaklonu, a da se na južnoj strani najčešće nijesu pravili otvori, zbog vjetra i sunca. Koristili su se autohtoni materijali i čuvali prirodni zakoni.

Zaključujemo da je nekadašnji domaćin, čija je jedina graditeljska „nauka“ bila iskustvo i zdrava logika stvorio pravzor energetski efikasne i humane arhitekture.

Ove dobre arhitektonске principe tradicionalne gradnje imao je u vidu i Nebojša Adžić jer je, kaže, u konceptu primjene prirodnih materijala, kao i u suočenju forme na minimalno, iskoristio iskustva koja su naši preci odavno primjenjivali.

-U tradicionalnim primjerima gradnje bio je postignut visok nivo energetske efikasnosti minimalnim sredstvima i prostom tehnologijom. Narodno graditeljstvo se držalo iskustva koje je nalagalo kvalitetne i osunčane lokacije za gradnju iz kojih su izvlačili maksimum, pa su, uz primjenu prirodnih gradivnih materijala dosezali nivo održive gradnje koji je danas teško ostvariv i pored svih tehnoloških dostignuća, dodaje Adžić.

Teza da arhitekta, radeći u saglasju sa prirodom brani jedan pogled na svijet, nameće se sama po sebi. Stvaranje harmoničnog odnosa sa okolinom, klimom, reljefom, neprikosnoveni su postulati energetski efikasnog, trajnog i ekološki poželjnog objekta.

Bitna je, svakako, i ekonomska isplativost ovakve gradnje. Kakvo je iskustvo porodice Adžić?

Proračuni i analize ukupnih troškova pokazuju da je ušteda električne energije na godišnjem nivou veća za dva, do tri puta u odnosu na

klasične kuće, saznajemo od našeg domaćina. Moguće je, tvrdi, uštedjeti i više. Naime, primjenom toplotne pumpe uštede za grijanje bi bile i do 7 puta veće u odnosu na sadašnji nivo pa u porodičnoj kući Adžić, u dogledno vrijeme, planiraju i ugradnju ove pumpe, kao dodatne mjere energetske efikasnosti.

Olivera VULANOVIĆ

PRINCIPI ODRŽIVE GRADNJE

Na jednoj od prvih energetski efikasnih, savremenih porodičnih kuća u Crnoj Gori, kući arhitekte, Nebojše Adžića, koji je ujedno i projektant, primjenjeni su principi održive gradnje.

Kompaktna forma kuće smanjuje gubitke toplote preko spoljašnjeg omotača objekta (postignut je odnos površine omotača i zapremine objekta A/V od 0,4, a optimalne vrijednosti se računaju ispod 0,8). **Kuća je napravljena od lokalnih materijala:** drveta i opeke. Konstruktivni zidovi su od opeke zidane na 25 cm sa izolacijom od 8 cm i fasadnom oblogom od četinarske građe, postavljene na drvenoj potkonstrukciji. Time je **formirana vjetrena fasada** sa vazdušnim slojem od 5 cm. Konstrukcija međuspratne tavanice je od lijepljenih lameliranih drvenih greda, a završna krovna konstrukcija od rešetkastih drvenih LKV nosača, sa termoizolacijom od 20 cm. **Prozorski otvori i balkonska vrata zastakljeni su trostrukim niskoemisionim staklima.**

Grijanje objekta riješeno je sistemom toplotne pumpe koja koristi bunarsku vodu, prosječne temperature od 10°C. Dogrijana voda se razvodi sistemom cijevi integrisanih u zidove od opeke (koji su akumulatori topline) i omalterisanih sa unutrašnje strane termomalterom. Hladna voda se u ljetnjem periodu koristi za rashlađivanje prostorija. Cio sistem je vrlo ekonomičan, jer koristi toplotnu pumpu snage 6 kW za prostor površine 260 m² i zapremine oko 730 m³.

STRUČNI PRILOG: Luka Vučinić, dipl.ing.geologije za hidrogeologiju

RAZVOJ GEOTERMALNE ENERGIJE U CRNOJ GORI (II)

Geotermalna energija je najprisutniji i najdostupniji izvor energije na planeti, ali još se nedovoljno koristi, prvenstveno zbog toga što je dominantno shvatanje među ljudima da se energija proizvodi samo u hidroelektranama, termoelektranama, nuklearnim elektranama i da se vadi u obliku uglja, nafte, gasa...

Zemljani kolektor je rješenje vrlo slično sondi s tom razlikom što se ne buši bunar u koji se spušta sonda, već se plastične cijevi polažu u obliku mreže u zemljištu na dubini od oko 1,5m. Energija koja se ovom prilikom prikuplja je većim dijelom sunčeva energija akumulirana u površinskom dijelu zemljišta u toku ljeta. Ovo rješenje je znatno jeftinije od sondi ukoliko se ugradnja obavlja u toku gradnje objekta i ukoliko postoji dovoljno velika površina zemljišta za postavljanje kolektora. Nepovoljna strana ovog metoda je što se energija iz zemljišta troši tokom zime, pa se tokom zime smanjuje efikasnost sistema.

A – podzemne vode; B – geotermalne sonde; C – zemljani kolektori

Sistem sa topotnom pumpom sa stanovišta investitora ima sljedeće prednosti:

- Ovaj sistem koristi mnogo manje energije od konvencionalnih sistema za grijanje, pa je ušteda preko 70% u poređenju sa klasičnim sistemima grijanja;
- Toplotna pumpa ima mogućnost da obezbijedi toplu vodu, što znači dodatnu uštedu;

- Smanjuje stepen emisije štetnih gasova u atmosferu na gotovo zanemarljiv nivo;
- Zauzima minimalni prostor;
- Smanjuje troškove održavanja sistema, ne zahtijeva kompleksnu ventilaciju za odvođenje gasova od sagorijevanja i ne postoje kotlovi za čišćenje i održavanje;
- Garantuje visok stepen sigurnosti rada sistema. Georazmjenjivač je zaštićen od grubih uticaja klime;
- Nema otvorenog plamena, zapaljivih goriva, ne nosi rizik od slučajnog trovanja ugljen-monoksidom;
- Neprevaziđen kvalitet vazduha u objektu koji se grijе – hlađi, jer održava idealan nivo vlage i nema oscilacija temperature;
- Nije bučan;
- Nema potrebe da se stalno podešava termostat, već se podeši na željenu temperaturu i onda se na njega zaboravi.

Zašto je geotermalna energija toliko bitna za nas?

U našim uslovima, ogroman procenat proizvedene električne energije troši se u zgradama za stanovanje, prvenstveno za zagrijavanje životnog prostora i sanitарne vode, a ljeti i za hlađenje tih istih prostorija. Geotermalna energija se može uspješno koristiti u ove svrhe, a u tom slučaju bi veći dio naših proizvodnih električnih kapaciteta bio usmjeren ka izvozu električne energije. Klimatski uslovi u Crnoj Gori su idealni za primjenu topotnih pumpi.

Ukoliko se topotne pumpe koriste u kombinaciji sa podnim i zidnim grijanjem, ostvaruje se termoakumulacioni efekat. Na taj način se omogućava da se u velikom dijelu sezone grijanja koristi električna energija po noćnoj tarifi čime se cijena grijanja smanjuje još tri do pet puta. Ovakvo korišćenje energije u Crnoj Gori bi imalo višestruke prednosti, jer bi se potrošnja obavljala tokom noći kada postoje viškovi električne energije i smanjila bi se vršna opterećenja u toku dana, čime bi se ostvarila bolja regulacija elektroenergetskog sistema. Preko 40% primarne energije u EU se troši za grijanje i hlađenje. Prema tome, to je široka oblast u kojoj treba da se djeluje i gdje je neophodno da se postignu značajni rezultati. Energetska zavisnost Evrope od uvoznih agregata posebno se iskazala u gasnoj krizi u januaru 2009. godine. Visokopostavljeni

ciljevi za smanjenje potrošnje primarne energije za 20% do 2020. godine uz istovremeno smanjenje emisije ugljendioksida za 20% doveli su do toga da se obnovljivi izvori energije tretiraju kao okosnica ušteda. U tim uštredama primjena topotnih pumpi će uteziti značajno učeće od 22% na nivou EU. U prethodnih pet godina nekoliko evropskih zemalja je donijelo i zakonske odredbe da svaki novoizgrađeni građevinski objekat mora da ima ugrađenu topotnu pumpu za zagrijavanje prostora. Takođe i većina evropskih zemalja obezbeđuje značajne podsticajne mjere za ugradnju topotnih pumpi, od direktnog plaćanja proizvođaču za svaku isporučenu topotnu pumpu do poreskih olakšica za korisnike. Jednostavno je izračunata dobit od primjene topotnih pumpi na nivou države i na osnovu toga su određene podsticajne mjere da bi se ostvarili planirani efekti. Ovakvim ili sličnim modelom trebalo bi da se vodi i Crna Gora. Savjet EU je usvojio odluku da od 2020. godine svaki novoizgrađeni stambeni ili poslovni objekat mora da bude energetski nezavistan. To znači da će u svakom objektu morati da se proizvede onoliko energije u toku godine koliko se u tom objektu i potroši. Nije potrebno ni naglašavati da su topotne pumpe nosilac ostvarljivosti ove odluke i da će sada uslijediti podsticajne mjere za njihovo još brže usavršavanje, a da Crna Gora mora početi da razmišlja i u ovom pravcu kako bi jednog dana postala punopravna članica EU.

Vrlo je važno da se vrši potpuno ispitivanje sastava i kvaliteta vode iz bušotine. Država treba da uzme aktivno učeće i odredi koje vode mogu da se ispuštaju na površinu, a koje moraju da se vrate u podzemlje posle uzimanja topotne energije. To znači da budući korisnik mora da ima postojeće rješenje o tehničkom prijemu bušotine ili da posle urađenih analiza dobije novo rješenje. U Crnoj Gori i regionu veliku zabunu izaziva pojam „geotermalna energija“ koji podrazumijeva da se odnosi na hidrogeotermalnu energiju, tj. na izvore tople vode ili na bušotine sa toplom vodom visokih temperatura. Ustaljeno je mišljenje da hladnije vode nisu geotermalne i da zbog toga nisu pogodne za korišćenje i za grijanje, što kao što smo vidjeli nije tačno.

Korišćenje niskotemperaturne geotermalne energije pomoći topotnih pumpi za zagrijevanje i hlađenje stambenog i poslovнog prostora će u bliskoj budućnosti približavanjem EU postati naša obaveza.

Problem nedovoljne zastupljenosti toplotnih pumpi u grijanju i hlađenju prostora u Crnoj Gori može da se riješi različitim programima stimulacije ili njihovom kombinacijom.

Akcija koja će imati za cilj povećanje primjene toplotnih pumpi za zagrijavanje i hlađenje stambenih i poslovnih objekata treba da počne obrazovanjem stanovništva putem štampe, radija, televizije i interneta o načinima, prednostima i koristima korišćenja niskotemperaturne geotermalne energije.

Stanovništvo Crne Gore ima na štедnji određenu količinu novčanih sredstava, a vlasnici tih sredstava se najčešće griju na fosilna goriva ili na struju. Oni svoj novac sigurno neće ulagati u elektroenergetski sistem Crne Gore, a država i Elektroprivreda Crne Gore samo akcijom informisanja mogu aktivirati mali dio tog novca. Za onaj dio stanovništva koji nema novca, a koji bi bio zainteresovan za iskorišćavanje ovakvog vida energije, potrebno je obezbijediti povoljne kredite, uz podsticajne mjere. Stanovništvo bi na ovakav način samo finansiralo nov način grijanja

ja i hlađenja u svojim kućama, ali im je takođe potrebno jasno i precizno objasniti da je grijanje – hlađenje pomoću toplotnih pumpi najekonomičniji način koji postoji i da se cijena takvog grijanja – hlađenja neće drastično mijenjati u zavisnosti od kolebanja cijena energenata na svjetskom tržištu. Cijena električne energije svuda je u svijetu najstabilnija u odnosu na druge energente i može se očekivati da će tako biti i u budućnosti. Većina naših građana je skeptična prema novim rješenjima, pa tako bilo koja akcija mora da bude jasna kako bi dala dugoročne rezultate.

Ukoliko bi država, na primjer, donirala svakom kupcu toplotne pumpe iznos od 500 eura, za 20.000 toplotnih pumpi taj iznos bi državu koštao 10 miliona eura. Na taj način, uštedom bi se postigao efekat kao da je za isti novac napravljena nova elektrana snage 50 MW.

Crna Gora kao ekološka država i država koja je značajno orijentisana ka turizmu, mora podstaknuti i informisati vlasnike hotela i smještajnih kapaciteta o prednostima ovakvog sistema. Hoteli bi na ovaj način mogli vrlo brzo da povrate uložena sred-

stva, izgrade bazene i spa centre, koji bi uštedama u grijanju vode i samoj vodi (koju u tom slučaju ne bi preuzimali od vodo-voda) za kratak period sami otplatili sebe. Uštedjeli bi i na zagrijavanju i hlađenju soba i apartmana i dobili jeftiniju i toplu sanitarnu vodu. Na taj način bi obogatili turističku ponudu Crne Gore novim sadržajima, povećali kategorizaciju hotela, smanjili troškove, a Crna Gora bi postala konkurentnija turistička destinacija.

/kraj/

SURFUJUĆI INTERNETOM:

KAFA KAO ENERGET

U istraživanju Instituta Vinča i Mašinskog fakulteta u Srbiji otkriveno je da brikelji napravljeni od kafene pljevice imaju veliku energetsku vrijednost. To otkriće je na velo kompaniju Strauss Adriatic, poznatu po brendu Doncafe, da koristi taj nus proizvod prerade kafe kao biomasu.

Prilikom prerade sirove kafe kompaniji ostane oko 140 tona nus proizvoda - kafene pljevice. Ta količina može biti dovoljna za tri mjeseca grijanja.

Kompanija će na taj način uštedjeti do 90.000 eura, a investicija će se isplatiti za manje od 18 mjeseci. Pored materijalne koristi postoji i značajno smanjenje štetnog uticaja na životnu sredinu. Korišćenje brikelja od kafene pljevice dovodi i do smanjenja emisije ugljen dioksida u atmosferu.

/doncafe.rs/

ENERGETSKA KUĆA OTPORNA NA "SVE"

Australijski arhitektonski studio *Charles Wright Architects* dizajnirao je energetski nezavisnu kuću u tropskoj šumi.

Ova solarna kuća izgrađena je kombinovanjem izgradnje na lokaciji i prefabrikovanih betonskih ploča koje su ukomponovane u jedinstven, zvjezdasti oblik kuće. Sobe „lebede“ nad vodom, a poseban dizajn osmišljen je s ciljem stvaranja otpornosti ove tropске rezidencije na ciklone 5. kategorije.

Osim što je otporan na prirodne uticaje, dom je u potpunosti nezavistan od mreže. Sistem krovnih solarnih panela i baterija stvara svu potrebnu električnu energiju, dok poseban sistem sakuplja kišnicu i pohranjuje u spremnik od 250 hiljada litara. U kući postoji i sistem tercijalnog tretiranja otpadnih voda, kao i recikliranja vode te navodnjavanja tehničkom vodom. Skladištenje u toplinskoj masi hlađi cijeli ambijent, dok efikasni mehanički sistemi i automatizacija zgrade maksimalno smanjuju potrošnju energije u svrhu kontrole klimatskih uslova u građevini.

[/croenergo.eu/](http://croenergo.eu/)

"ZELENI" AUTOMOBIL

Američka kompanija, *Evonik*, odlučila je pokazati na koji način električni automobili mogu postati još „zeleniji“. Kompanija je u Australiji predstavila najnoviji prototip automobila pod nazivom *Wind Explorer*, koji je na energiju vjetra prešao gotovo 5000 kilometara.

Pogon automobila dolazi iz litijum jonske baterije koja pohranjuje električnu energiju proizvedenu uz pomoć prenosive vjetroturbine koja je instalirana na tijelu automobila. U slučajevima kada vjetroagregat nije u stanju proizvesti dovoljno energije za pogon automobila, u pomoć priskiče ogromni zmaj koji proizvodi svu potrebnu energiju čak i uz mali povjetarac.

Lagano vozilo izgrađeno je od ugljenih vlakana dok su točkovi napravljeni od posebne silika-silan gumene smjese koja dodatno smanjuje otpor automobila. Prema navodima proizvođača, automobil dnevno proizvede dovoljno energije za gotovo 360 kilometara, i to uz potrošnju električne energije u vrijednosti od desetak eura.

[/vjetroelektrane.com/](http://vjetroelektrane.com/)

FELJTON: Monografija "Resursi površinskih voda Crne Gore", mr Slavko Hrvačević (V)

KARAKTERISTIKE TERENA SLIVA RIJEKE PIVE

Mr Slavko Hrvačević, dipl.inž., naš poznati ekspert u oblasti voda, svoja dugogodišnja istraživanja vodnih resursa Crne Gore krunisao je vrlo lijepom i korisnom knjigom. Kao što i sam autor kaže u uvodu knjige - vodni resursi predstavljaju najveće prirodno bogatstvo Crne Gore. Ta resursna dragocjenost ne samo da dosad nije bila na odgovarajući način iskorišćena za dobrobit ljudi, već nije bila ni cijelovito monografski obrađena. Ideja o izradi monografije proistekla je iz autorovog dugogodišnjeg rada u Elektroprivredi Crne Gore, ali i kao saradnik Republičkog hidrometeorološkog zavoda Crne Gore. Sadržaj monografije »Resursi površinskih voda Crne Gore« koncipiran je sa namjerom da prije svega sintetizuje relevantne podatke, procese i projekte u oblasti voda i omogući formiranje solidne baze za dalju nadgradnju.

Tereni sliva rijeke Pive najvećim dijelom pripadaju Crnoj Gori, a jednim manjim dijelom Bosni i Hercegovini. Slivna površina rijeke Pive još nije definisana te se različitim obradama dobiju i različiti podaci. Po ocjeni mjerodavnih stručnjaka hidrološke i hidrogeološke struke, vrijednost od 1784 km² je najrealnija. U projektu godišnje dobija preko 1700 mm vodenog taloga, sa prosječnim višegodišnjim proticajima oko 75 m kubnih u sekundi (HS Šćepan polje) vode i sa specifičnim modulom oticanja od 42.0 litara u sekundi po kilometru kvadratnom.

Hidrografска mreža rijeke Pive je relativno dobro razvijena. Pravac pružanja planinskih vijenaca i dolina generalno određuje pravce pružanja toka Pive i pritoka. Slivno područje je karstnog karaktera.

Rijeka Piva postaje od snažnog vrela Sinjac (574 mn m) i rijeke Komarnice, a sastavnica je rijeke Tare u Šćepan Polju (433 mn m) sa kojom formira rijeku Drinu. Piva je rijeka sa četiri imena: u gornjem toku, njen izvoršni dio, pod jugozapadnim padinama Durmitora (brdo Ranišava-2086 mn m), naziva se Bukovica, od sastava sa Tušinom Pridvorica, nizvodno od ušća Komarnice preuzima njeni ime, a tek od Pivskog oka naziva se Piva. Dužina rijeke Pive iznosi oko 32 km, a od izvorišta Tušine oko 94 km. Ima uglavnom meridijanski pravac toka. Od sastava Komarnice i Sinjca do Krsca, od ušća Vrbnice do Mratinja i od Mratinja do Čokove luke, dolinske strane su veoma strme, skoro vertikalne. Kanjon dostiže dubinu i više od 1000 m, a izgrađuju ga krečnjaci trijaske starosti. Izgradnjom hidroakumulacije "Piva" dio rijeke Pive je potopljen.

Pritoke rijeke Pive su: Tušina, Bukovica, Bijela, Šavnički potok, Pridvorica, Skakavica (odnosno Grabovica) i Gornja Komarnica.

Kako tereni ovog sliva pretežno izgrađuju karbonatni sedimenti, među kojima preovlađuju jako skaršeni i vodopropusni krečnjaci, to padavine poniru praktično tamo gdje se izlučuju, prihranjujući na taj način prostrane i vodom bogate karstne izdani. Te izdani se prazne preko niza povremenih i stalnih izvora i povremenih i stalnih karstnih vrela koja se uglavnom nalaze duž kanjona Pive, Komarnice, Pridvorice, Bijele, Bukovice i Tušine.

Najveći dio terena sliva Pive, kao što je navedeno, predstavljaju karstni tereni. Vododjelnice između pojedinih slivnih cjelina u slivu Pive i Tare su dosta hipotetične.

Prepostavka je da pri malim vodama dio voda iz topografskog sliva Pive preliva u sliv Tare, a pri velikim vodama dolazi do prelivanja u sliv Pive. To se posebno odnosi na podzemne vododjelnice, odnosno djelove terena, gdje su razvođa predstavljena širom promjenljivom prostornom zonom. Ona se pomjera zavisno od hidroloških prilika tokom hidrološke godine. Površina slivova se mijenja u različitim dobima godine, što zahtijeva svakako obimnija i detaljnija proučavanja.

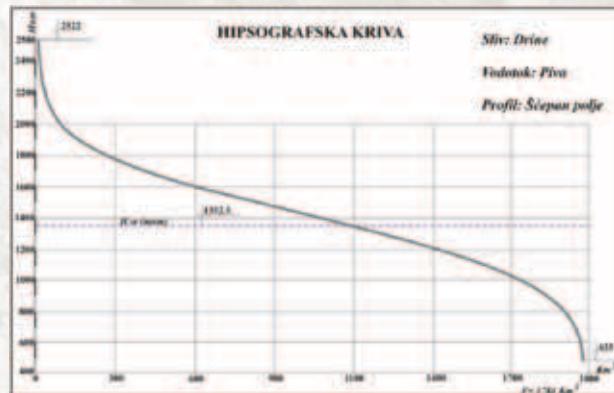
Usvojena površina za sliv Pive, do hidrometrijskog profila Šćepan polje, iznosi 1784 km² (hidrogeološka površina sliva). Prosječna visina padavina za period 1949-1991. godine iznosi je 1719 mm. U slivu Pive formira se, na račun padavina, $V_{palo} = 3.068,5$ miliona metara kubnih godišnje. Oticaj za navedeni period iznosi 74.88 metara kubnih vode u sekundi. S tim u vezi, oticaj sa sliva je $V_{oteklo} = 2.362,0$ miliona metara kubnih vode godišnje.

Iz ovoga proizilazi da je evapotranspiracija (odnosno gubici koji uključuju i eventualno podzemno oticanje) za čitav sliv Pive 703.3 miliona metara kubnih godišnje ili % $P=23$.

Mala vrijednost evapotranspiracije ukazuje, a i potvrđuje pretpostavke o lošo definisanoj slivnoj površini Pive što se svakako loše odražava pri hidrološkom bilansiranju.

Izdašnost sliva može se izraziti sa koeficijentom oticanja ($j=0.77$) i modulom oticanja ($q=42.0$ litara u sekundi po kilometru kvadratnom), što govori o vodnosti sliva.

Prirodni uslovi za korišćenje hidroenergetskog potencijala na rijeци Pivi i pritokama su vrlo povoljni.

Sliv se odlikuje vrlo visokim padavinama i specifičnim oticanjem. Specifični oticaji su u gornjim djelovima sliva, odnosno pojedinim podslivovima znatno veći u odnosu na donje djelove sliva. Padavine na pojedinim podslivovima, posebno po vododjelnici sa jadranskim slivom, prelaze preko 2300 mm, dok se u centralnim djelovima sliva praktično stalno kreću oko 2000 mm vodenog taloga.

U srednjem dijelu toka padovi su oko 2 do 3 m/km, dok se u donjem toku, približno do 15 km od ušća koncentrišu veliki padovi koji na pojedinim dionicama iznose, čak, do 28 m/km. Takođe se značajni padovi koncentrišu i u gornjem toku na dijelu Pridvorice, gdje takođe na pojedinim dionicama prelaze vrijednosti od 20 m/km. U toj zoni, na samo 5 km toka skoncentrisan je pad od 64 m, što stvara vrlo povoljne uslove za realizaciju postrojenja velike instalisanosti.

Na potezu rijeke Pive, koja je pod usporom od HE »Piva«, prosječne neto vodne snage su izrazito velike samo na prvoj dionici, od km 10-15, gdje dostižu vrijednost od 323 GWh, što je najveća koncentracija potencijala na crnorskome slivu. Na uzvodnom potezu iskorišćenog toka potencijali su znatno manji.

Uslovi za iskorišćenje hidropotencijala rijeke Pive dijelom su definisi postojecim postrojenjem HE »Piva«. Uspor akumulacije se proteže približno do 50 km (uzvodno od brane), tj. do dijela toka rijeke Komarnice. Upravo u toj zoni postoji izvanredno povoljni uslovi za izgradnju visoke nove brane.

Na potezu nizvodno od Duži pa do sastava sa Sinjcem, Komarnica teče vrlo uzanim kanjonom, koji je topografski posebno po-

voljan za gradnju lučne brane u području mjesta Lonci. U morfološkom smislu kao moguće povoljne lokacije za formiranje akumulacija i izgradnju hidroenergetskih postrojenja jeste potez rijeke nizvodno od Šavnika, poslije sastava Bijele, Bukovice i Grabovice.

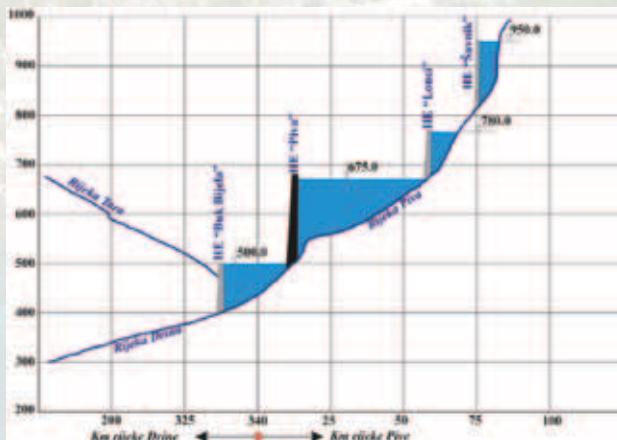
Ukupna neto vodna snaga vodotoka Pive, Komarnice, Pridvorice i Bukovice, pri prosječnom proticaju iznosi 122.5 MW što, u specifičnom linijskom iznosu, iznosi 1.63 MW/km. Odgovarajući neto hidropotencijal od voda ispod Qsr iznosi na osnovnim tokovima duž Pive 1.073 GWh. Odgovarajuća snaga većih pritoka iznosi oko 10.2 MW, sa energetskim ekvivalentom od 89.4 GWh.

Prema tome prosječna snaga vodotoka Pive za prosječni proticaj iznosi 132.7 MW, dok je odgovarajući hidroenergetski potencijal od voda manjih od srednjeg proticaja 1 162.4 GWh.

Specifični linijski proticaj duž osnovnih vodotoka Pive, od Šćepan Polja do ušća Tušine u Bukovicu iznosi 14.3 QWh/km, što ovaj vodotok svrstava u vodotoke sa velikom koncentracijom vodnog potencijala.

Rješenaje koja su bila predviđena u okviru Vodoprivredne osnove CG (1981) čine sledeće akumulacije i hidroelektrane:-akumulacija i hidroelektrana "Šavnik";-akumulacija i hidroelektrana "Lonci";-akumulacija i hidroelektrana "Piva" - (izgrađena akumulacija);-dolota Pive nizvodno od HE "Piva" (Mratinje) iskoristio bi se u okviru postrojenja HE "Buk Bijela", čija se kota NU od 500 mm prostire do HE "Piva", čineći njenu donju vodu.

Poduzni profil hidroelektrana na rijeci Pivi (po VO CG – 1981.)

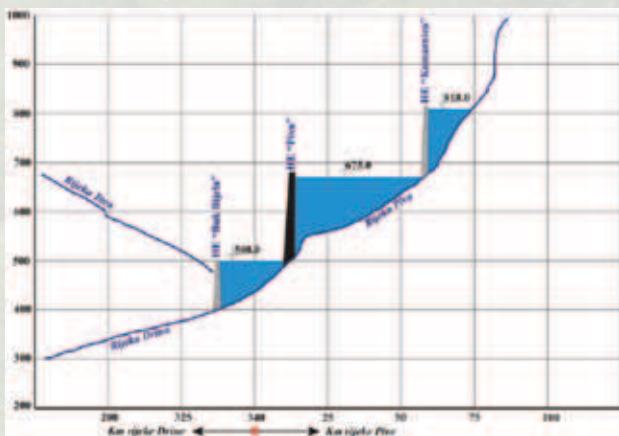

Sa pomenute tri akumulacije i hidroelektrane na Pivi i sa prenošenjem uspora do donje vode HE "Piva" iskoristio bi se na energetski i vodoprivredno najcjelishodniji način čitav tok Pive od spoja sa Tarom, pa sve do blizu izvorишnog dijela, tj. do ušća rijeke Tušine u Bukovicu.

Posebna osobnost hidroenergetskog potencijala Pive je mogućnost formiranja velikih akumulacionih basena i značajno regulisanje i vremenska preraspodjela protoka. U tri akumulacije na ovom vodotoku ukupna korisna zapremina – po VO CG iz 1981. godine, iznosi 1245 hm³ kubnih, tako da je stepen regulisanja proticaja u odnosu na profil brane "Piva" 0.53, što je jedan od visokih stepena regulisanja vodotoka.

Prostornim planom Republike Crne Gore, od 1984. godine, zaključeno je da u daljem izučavanju hidroenergetskog potencijala Komarnice, treba naći konceptualno rješenje bez potapanja Šavnika. Iz tog razloga, urađena je »Studija alternativnih rješenja profila brane«, sa zadatkom da obradi i definije moguća rješenja HE »Komarnica« na nivou koji bi omogućio kompletну tehničku, energetsku i ekonomsku uporedivost varijanti i utvrđivanje opredjeljenja za profil brane HE »Komarnica« kao osnove za dalje faze projektovanja ove hidroelektrane. Studija je pokazala da je optimalno rješenje profil »Lonci«, za koji je istim elaboratom dato idejno rješenje.

Hidroenergetska rješenja po VO iz 2001. godine

Prema Vodoprivrednoj osnovi iz 2001. godine predložena su sledeća rješenja iskorišćavanja hidroenergetskog potencijala rijeke Pive:

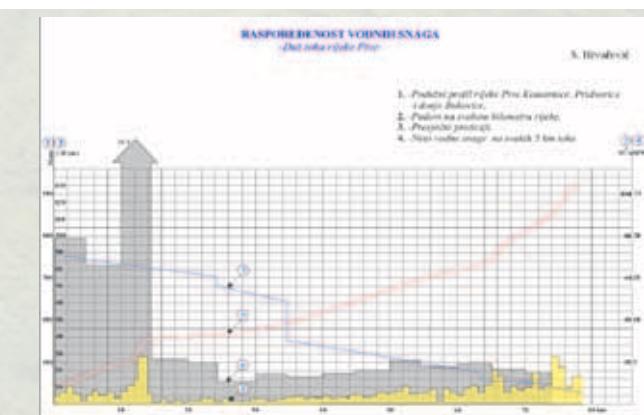
Varijanta I

Postrojenje	Tip postr.	Qsr m ³ /s	Qinst m ³ /s	Vkor hm ³	Hbr m	Hnet m	KNU mnm	Nist MW	Esr GWh
Komarnica	Prib.	21.6	130	220	155.0	153.4	816.0	160	246.7
Ukupno /glavni tok/				160			160	247	
Pritoke Pive									
Pošćenje	Der.	1.45	6.0	9.6	156	148.0	976.5	7.3	16
Bukovica-Šavnik	Der.	2.93	10.0	0.95	256.5	243.0	1080	20.0	53
Ukupno /pritoke/				10.6			27.3	69.0	
UKUPNO				231			187	316	

Varijanta II

Postroje-nje	Tip postr.	Qsr m ³ /s	Qinst m ³ /s	Vkor hm ³	Hbr m	Hnet m	KNU mnm	Nist MW	Esr GWh	
Komarnica	Prib.	21.6	130	220	155.0	153.4	816.0	160	246.7	
Ukupno /glavni tok/				160			160	247		
Pritoke Pive										
Šavnik	Der.	7.65	50.0	1.5	162.0	151.0	980.0	65.0	86.0	
Timar	Der.	2.72	10.0	1.8	165.0	159.4	1150	14	32.0	
Ukupno /pritoke/					3.0				79	118
UKUPNO					223				239	365

Legenda: Der-derivacioni tip; Prib- pribranski tip; Kder- kanalsko derivacioni tip; Qsr- srednji protok u profilu; Qi- instalisani protok, Vkor- korisna zapremina akumulacije; Hbr- bruto pad; Hnet- neto pad; KNU-kota normalnog uspora; Nist- instalisana snaga; Esr- godišnja proizvodnja.

Mlade kolege: Vladimir Kilibarda, šef Službe u Sektoru za marketing i prodaju

UŽIVAM U RADU

Susret sa **Vladimiroom Kilibardom**, zaposlenim u OJ Snabdijevanje Nikšić, bio je veoma prijatan, jer smo upoznali nemetljivu i tihu osobu. Pokazalo se da prvi utisak i jeste i nije tačan, jer se radi o izuzetnoj radnoj energiji. Ovu dominantnu crtu njegovog kara-ktera uočili su i najodgovorniji ljudi u Elektroprivredi pa je Vladimir, iako mlađ, kao stručan i izuzetno vrijedan, uvijek dobijao odgovorna zaduženja kojima je prilazio krajnje ozbiljno. Na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici diplomirao je 2004. godine. Kratko je radio u nikšičkom Ramelu i Željezari, da bi 2005. došao u nikšičku Elektrodistribuciju. Nakon održenog pripravničkog staža prelazi u Snabdijevanje, gdje je posljednje dvije godine bio direktor Sektora za prodaju električne

energije i bilans. Kao inženjer energetičar dobro se snalazio i u prodaji i zaključivanju ugovora, a sada su pred njim izazovi koje pretpostavlja mjesto šefa Službe u Sektoru za marketing i prodaju. Neće mu kaže biti teško s obzirom da i novo radno mjesto, pored ostalog, podrazumijeva i energetske analize vezane za potrošnju energije. Kilibarda ističe da je izuzetno zadovoljan što je profesionalnu karijeru vezao za veliku i pouzdanu kompaniju kakva je EPCG. Saradnja sa kolegama iz OJ Snabdijevanje, mahom mlađim ljudima, uvijek je tekla perfektno, kaže Vladimir. Za sebe tvrdi da ne bira posao, ono što dobije, uradi kvalitetno i brzo.

Po mnogo čemu netipičan mlađi čovjek, Vladimir u radu vidi smisao. Rad je, uostalom, obilježio njegov život, čak i odrastanje. Da bi dopunili kućni budžet, njegovi roditelji su se okrenuli uzgajajući plasteničkog rasada u rodnom Kličevu.

Okretni i vrijedni, **Božana** i **Radovan Kilibarda** učili su i svoje troje djece da rad održava i oplemenjuje. Umjesto površnim zabavama, Vladimir se okrenuo porodičnom poslu koji je iškolovao nje-ga, sestru **Marinu** i brata **Miroslava**. Svoje troje su inženjeri i imaju svoje profesionalne obaveze, ali su i danas spremni da „priskoče“ i pomognu roditeljima u svakodnevnom poslu uzgajanja povrća.

-Ne bježim od rada. Uživam u njemu. Po mom mišljenju, fizički umor donosi psihičku relaksaciju. Bo-ravak na svježem vazduhu i u prirodi – moj je izbor, kaže Vladimir.

Ovaj afiniteti usmjereni su ga na bavljenje planiranjem. Ljeto provodi sa bratom, po crnogorskim vrhovi-ma. Bez velikih

ambicija, cilj im je uživanje u poštovanju prirodnih zakona i ljepoti planine.

-U susretu sa planinskim gorostasima, čovjek shvata koliko je mali i da ga upravo rad čini posebnim i velikim, priča nam Vladimir.

Kampovanje je još jedna ljubav našeg sa-govornika. Ali ne, kako bi mnogi očekivali, u blještavilu i gužvi morske obale već opet u planini. Ko se nije probudio u miru i ljepoti planinskog jutra, taj ne zna da je Durmitor stvoren za kampovanje, a voda Crnog jezera za kupanje, objašnjava.

Poznato je da je u zdravom tijelu nastanjen i zdrav duh, ali savremeni čovjek ne mari za ove opomene. Vladimir Kilibarda sigurno nije jedan od njih, jer rad na spravama računa u najljepše provedeno slobodno vrijeme, a zaljubljenik je i u skijanje. Njegova vitalna, sportska figura dolazi kao nagrada za upražnjavanje svih ovih aktivnosti.

Olivera VULANOVIĆ

ZA PRIJATELJE,
SAMO
NAJBOLJE!

UVIJEK MEĐU PRIJATELJIMA

**NOVA FLAŠA
0.25L**

www.niksickopivo.com

NAŠ GOST:
Branko Brnović, selektor fudbalske reprezentacije Crne Gore

"SOKOLI" LETE DO BRAZILA!?

Osvojili smo tri boda protiv Moldavije, bod protiv Engleza i odlučivaće duel protiv Ukrajine pod Goricom.

Branko Brnović, svojevremeno bio je poznat kao veliki borac na sredini terena, a da ga ta energija i dalje krasiti vidi se na svakom meču na kojem sa klupe predvodi "hrabre sokole". U ekskluzivnom intervjuu za list "Elektroprivreda" otkrio je dio svoje životne priče, ali i najavio mečeve istine u kvalifikacijama za Svjetsko prvenstvo, koje se naredne godine igra u Brazilu.

Sjećate li se prvih fudbalskih koraka, je li bilo teško izboriti se za „svoje mjesto pod zvjezdama“ na fudbalskom terenu?

-Počeo sam u Crvenoj stijeni sa 12 godina, sa 15 sam prešao u omladince Budućnosti, dok sam sa 17 bio dio prve ekipe. Sigurno da je bilo teško u to vrijeme izboriti se za svoje mjesto u nekom timu. U bivšoj Jugoslaviji bilo je mnogo dobrih fudbalera i ekipa, tako da nije bilo lako igrati za Budućnost. Ja sam tada maštao da dođem na treninge i da ih gledam, a ne da igram sa nekim igračima kao što su Vujović, Janović, moj brat... Nijesam bio neki veliki radnik, ali imao sam privilegiju i dobru okolnost što je u prvom timu igrao moj brat i morao sam da radim više od ostalih. Možda da nije bio on pitanje je šta bi se desilo. Poslije Budućnosti je došao Partizan, to je bila odskočna daska, nakon čega sam stigao u Espanjol i tu se završava moja karijera.

Jeste li tokom igračke karijere, a i nakon toga uopšte razmišljali o tome da ćete jednog dana voditi fudbalsku reprezentaciju Crne Gore?

-Ne, ni kraj pameti mi nije bilo da će poslije fudbalske karijere baviti trenerским poslom. Nijesam ni sanjao o tome, a niti sam želio. Sasvim slučajno sam postao pomoćni trener Filipoviću. Dejan Savićević me je nazvao i rekao da selektor želi da mu pomognem. Nijesam imao nikakve ambicije, poslije Filipovića došao je Cico Kranjčar, mislio sam da će odraditi još samo to, ali došlo je i ono što sam najmanje očekivao. Ne znam do kada će biti tu, nadam se da ćemo otići u Brazil, a poslije toga ćemo vidjeti.

Bili ste jako uspješan fudbaler, ispisali ste dio istorije Budućnosti, Partizana i Espanjola... Postojili neki gol, koji je najradnije sjećate?

-Dva gola su mi najdraža. Prvi je protiv Crvene zvezde (1:0), kada smo uzeli titulu, a drugi za reprezentaciju Jugoslavije protiv Mađarske, to je bio prvi gol, a dobili smo 7:1.

Jako je važno da igrači budu zdravi i da imamo fer i pošteno suđenje. Jasno je da bi UEFA-i i FIFA-i bilo važnije da na Svjetsko prvenstvo ode jedna Engleska, Ukrajina ili Poljska nego Crna Gora, ali mislim da nam niko ne može stati na put ako budemo na nivou.

Vjeruje u snagu svoje ekipe: Branko Brnović

Uspješno ste branili boje nacionalnog tima. Šta je za Vas značilo biti dio reprezentacije i igrati za svoju državu, kako je sve to tada izgledalo?

-Tada sam bio, a i sada sam ponosan što sam dio reprezentacije. Uvijek kada je dolazio poziv za reprezentaciju prihvatao sam ga sa nevjerojatnim oduševljenjem, koje se ne može opisati. Mislim da je tako i sada i da ovi momci koje ja treniram sa ponosom igraju za Crnu Goru. Volio bih da igranje za nacionalni tim doživljavaju kao što sam ja, jer preko toga sigurno ne može. Bila je velika čast igrati za reprezentaciju Jugoslavije.

Reprezentativci Crne Gore su nam više puta dokazali da iskreno i puna srca brane boje nacionalnog tima. U početku se pričalo o tome kako pojedini ne pjevaju državnu himnu, ali čini se da sada svi poštuju reprezentativce, koji izgaraju na terenu.

-Moram posebno da naglasim da u našoj reprezentaciji imamo nekoliko igrača koji nemaju crnogorsko porijeklo, ali oni na terenu daju maksimum. Napravili smo takav kolektiv da oni na nekim utakmicama pružaju i više nego što mogu. Meni je bitno da igrači poštuju grb i da se dres nakon utakmice može iscijediti od znoja, a nije mi nikakvo opterećenje da li neko pjeva himnu. Nekome se u tom momentu pjeva, neko samo razmišlja o utakmici. Važno je da oni pokažu na terenu sve što znaju.

Da li je teže biti selektor ili igrač?

-Naravno da je mnogo teže biti selektor. Dok sam bio igrač nijesam to shvatao, pravio sam i ja probleme trenerima, ali shvatio sam da je to bilo pogrešno i tek sada vidim koliko je teško biti selektor. Vi kao igrač dođete, odradite 90 minuta i idete dalje, ali ja kao selektor svaki vikend gledam utakmice, pratim da li je neko povrijeđen, razmišljam u kakvoj formi dolazi na meč... Privilegija je biti selektor, ali to je mukotrpao posao za koji treba dosta strpljenja.

Reprezentacija Crne Gore u kvalifikacijama za Svjetsko prvenstvo igra odlično. Nakon šest odigranih mečeva prvi smo na tabeli, ispred velike Engleske, Poljske i Ukrajine. Je li moglo bolje?

-Ja uvijek mislim da može bolje. Mogli smo više protiv Poljske, trebalo je da slavimo, ali bio je veliki pritisak i atmosfera nije bila prava za pobedu. Siguran sam da bi bilo drugačije da sada igramo tu utakmicu. Mi smo u najtežoj grupi, ali više puta sam ponovio da imamo sjajnu

Mi smo u najtežoj grupi, ali više puta sam ponovio da imamo sjajnu ekipu, prave momke, koji su i dobri ljudi i igrači i vjerujem da možemo ostvariti ono što smo zacrtali.

ekipu, prave momke, koji su i dobri ljudi i igrači i vjerujem da možemo ostvariti ono što smo zacrtali.

Crna Gora je tri puta igrala protiv Engleske, svaki put su oni bili favoriti, ali uspjeli smo da osvojimo bodove, a u posljednjoj utakmici čak i nadigramo Engleze. To je rezultat za respekt i dokaz da imamo zaista kvalitetnu ekipu.

-Mi smo presrećni, jer smo igrali tri utakmice sa Engleskom i uspjeli smo sva tri puta da ostanemo neporaženi. Malo ko je očekivao da se sa Engleskom borimo za prvo mjesto, ali uspjeli smo. Jedino bi se Španiji sklonili sa puta pod Goricom i to mislim iskreno. Ko zna, možda i u Englesku pođemo po tri boda, jer nama je mnogo lakše kada igramo na strani.

Do kraja kvalifikacija ima još dosta mečeva. Šta je potrebno našem timu kako bi ostali u igrača plasman na Svjetsko prvenstvo?

-Napravili smo značajan korak pobedom protiv Moldavije i remijem sa Englezima, ali odlučivaće duel protiv Ukrajine pod Goricom. Jako je važno da igrači budu zdravi i da imamo fer i pošteno suđenje. Jasno je da bi UEFA-i i FIFA-i bilo važnije da na Svjetsko prvenstvo ode jedna Engleska, Ukrajina ili Poljska nego Crna Gora, ali mislim da nam niko ne može stati na put ako bude mo na nivou.

Imate li životni moto i da li postoji neka rečenica koju često ponavljate igračima?

-Ništa posebno, igračima kažem da vjeruju u sebe onoliko koliko ja vjerujem u njih i uz takav pristup ne može nam niko ništa. Ono što rade trebalo bi da rade sa voljom i željom, kao što ja radim i mislim da neće biti problema i da ćemo biti uspješni.

Marko BURIĆ

BIOGRAFIJA

Branko Brnović je rođen u Podgorici, 8. avgusta 1967. godine. Prve fudbalske korake napravio je u Budućnosti, gdje je proveo četiri sezone, nakon čega se seli u Beograd i postaje član Partizana. U „crno-bijelom“ dresu Brnović je osvojio četiri trofeja, dva prvenstva i jedan Kup.

Nakon „duple krune“ u Partizanu, Brnović je 1994. godine prešao u Espanjol. U Barseloni će provesti narednih šest sezona i ostati upamćen kao jedan od najboljih stranaca koji su oblačili plavo-bijeli dres. Od fudbala se opršta 2000. godine, nakon 146 odigranih utakmica u Primeri i osvojenog Kupa kralja.

Za reprezentaciju Jugoslavije odigrao je 27 utakmica i postigao tri gola.

Fudbalu se vraća u sezoni 2006/07 u dresu Koma sa Zlatice, kojem pomaže da izbori opstanak u prvoj prvoligaškoj sezoni u nezavisnoj Crnoj Gori. Od 8. septembra 2011. godine selektor je "A" reprezentacije Crne Gore.

Moje putovanje: Istanbul

KAD ISTOK POSTANE ZAPAD

Istanbulu, gradu cara Konstatina, prijestonici careva istočnog Rimskog carstva i centru velike Turske imperije uvijek se sa zadovoljstvom vraćam. Tradicija, njegov znak prepoznavanja, originalnost opija na svakom koraku. Radovao sam se ponovnom sjedenju u malim autentičnim kafanicama u kojima se puši nargila, ispija čaj. Vjerovao sam da ću ponovo viđeti iste slike, koje su se duboko u meni urezale, prilikom prve posjete ovom gradu, prije pet-šest godina.

Ali... Istanbul je danas savremena metropola, kao i sve zapadnjačke metropole koje zbog globalizacije liče jedna na drugu, kao jaje jajetu. Potisнутa mu je duša, srdačnost je zamijenjena zapadnjačkom hladnoćom, brzinom života... Zar je to cijena koju svaka zemlja mora platiti da bi se približila Evropskoj Uniji?! Da li je vrijedno odreći se svoga, postati kao svi?! To nikada neću moći ni shvatiti ni prihvatići, jer čemu sve to vodi? Razlike i jedinstvenosti u kulturno istorijskoj ostavštini Istanbula, Rima, Pariza, Londona... će uvijek postojati. Sjećam se Istanbula, kojeg ću uvijek nositi u srcu, koji me je osvojio prvim korakom na njegovom tlu. Osvojio me je svojom srdačnošću, ljudima koji su vam znali ući pod kožu, obasipali vas pažnjom u Kapali čaršiji, u svakoj prodavnici u koju ste svratili. Nudili su vam da sjednete, bili posluženi čajem i u razgovoru cjenkali se oko kupovine bilo kojeg artikla. U malim kafanicama sa najobičnijim drvenim malim stoličicama, sam satima mogao sjedjeti, pušiti nargilu, ispijati čaj. Sve mi je to tada bilo novo, jedinstveno, originalno...divio sam se njihovom opuštenom načinu života, želio sam postati dio tog grada.

OSTALA SU SAMO SJEĆANJA

Prošlo je pet-šest godina i više ništa nije isto.

Turističkom aranžmanu od pet dana, dodoa sam još dva, vjerovao sam da će mi pet dana biti premalo da uživam u ovom gradu čudesne ljepote, koji danas broji preko petnaest miliona stanovnika, svrstava se u najveće gradove svijeta, prostire se na dva kontinenta. Svjedok je svih važnih istorijskih epoha i imperija koje su gradu ostavile svoje pečate. Sve vojske (persijske, grčke, rimske, otomanske, krstaške...) prošle su ovim gradom.

Nekada je odisao tradicijom i misterioznosću, a danas savremenošću i poznatim.

Stare prodavnice zamijenili su savremeni butici u kojima nema cjenjanka, fiksne su cijene, a o ispijanju čaja nema ni riječi. Komercijala i stvaranje nemilosrdnog kapitala su zvijezde vodilje. Stare kafnice zamijenili su moderni kafići, restorani, noćni klubovi, diskoteke... sa istom karakteristikom da u nijednom takvom objektu cigaretu ne možete zapaliti, a Turci su poznati kao strastveni konzumatori tog poroka. Evropeizacija je duboko zagazila i kada

Glavni ulaz u Dolmabache Sarayı sa strane Bosfora

Dolmabache Sarayı

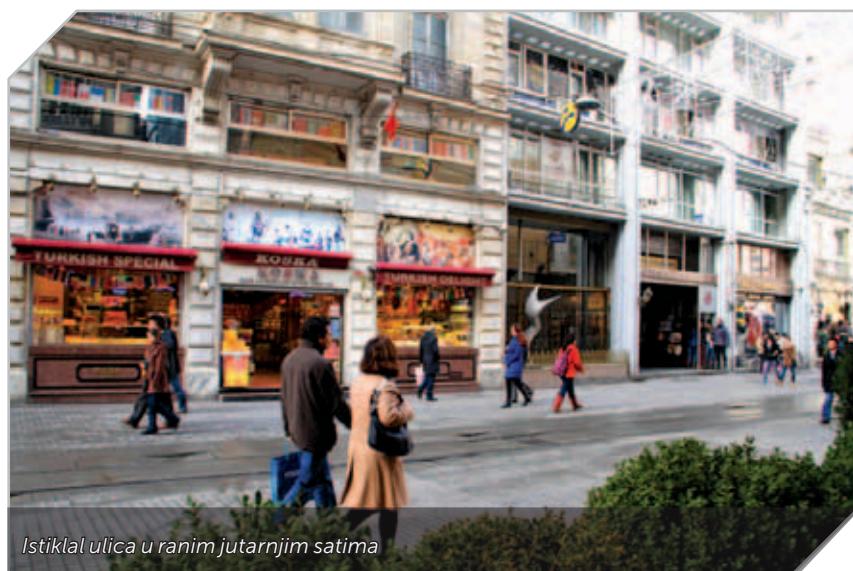

Dio Istanbula koji nikad ne spava

su cijene cigareta u pitanju. Ako želite kupiti neki poznatiji brand cigareta za kutiju morate odvojiti 9-10TL (1€-2,37TL), dok čekate tramvaj na stajalištu ga ne smijete zapaliti, očekuje vas kazna od 69TL. Prevoz tramvajem je svjetla tačka ovog grada, savršeno funkcioniše, strancu snalaženje ne predstavlja nikakav problem. Na svakoj stanici bićete obaviješteni o njenom imenu, nema načina da promašite. Za jednu vožnju ćete izdvojiti 3TL, toliko košta žeton koji kupujete na automatima koji se nalaze na svakom stajalištu. Ako nemate sitnine može se platiti i novčanicama od 5, 10, 20 TL, kusur će uredno biti vraćen.

Vrhunac zapadnjačkog načina života Istanbul je doživio u samom centru grada na Taksim, u ulici Istiklal, iako svaki dio grada ima svoj centar. Ova duga ulica vrvi i danju i noću, nikada ne spava. Bezbroj savremenih butika, restorana, kafića, noćnih klubova, diskoteka, sporednih ulica koje sve vode do nje... Sve jezike svijeta čućete, svijet u malom je stalno prisutan, Istanbul je veliki turistički centar. Ako obratite pažnju na lokalno stanovništvo zapazit ćete da ni po modi, ponašanju ne zaostaje za životom u evropskim metropolama. Neka vas ne začudi ako na ulici primijetite transvestite, mlade muškarce, kojima nije strano farbanje kose, čupanje obrva, ako šetnjom najbližim sporednim ulicama nađete na prodavacice ljubavi koje će vas pozivati sa svojih prozora, izložene kao lutke u izlozima butika. Njihovu uslugu platit ćete od 100TL pa do znatno većih iznosa.

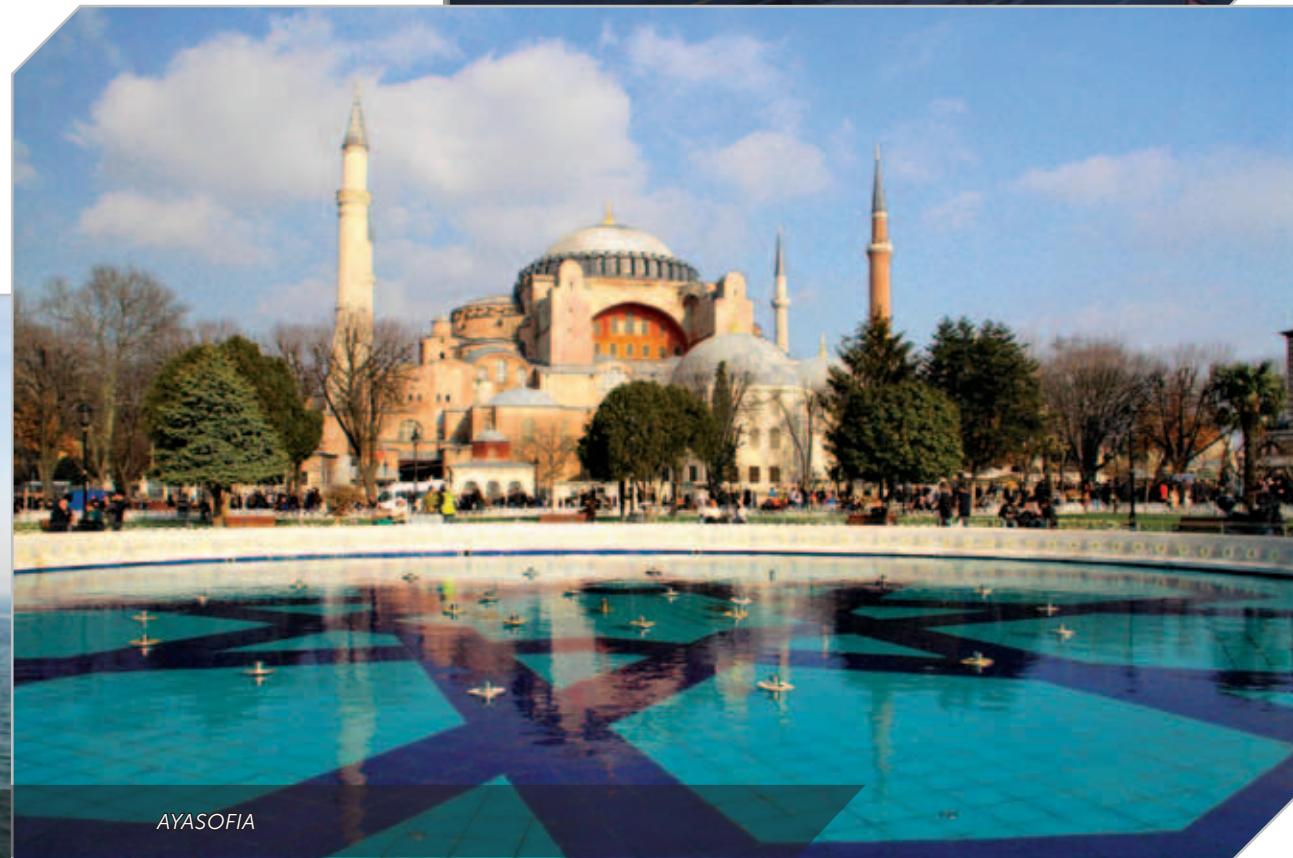
Nevjerovatno je kako je Istanbul brzo prihvatio sve zapadnjačko i veoma lako odabio tradicionalno!

Istiklal ulica u ranim jutarnjim satima

Pogled na Laleli sa terase hotela Martinez

AYASOFIA

Istanbul je nekada važio za jedan od jef-tinijih gradova, danas više to nije, ako nijeste trgovac garderobe koju kupujete na veliko u posebnom dijelu grada. Ako vam poslije dugih šetnji u ovom dijelu grada na um padne da se okrije-pite čajem platit će te ga od 2-4TL, tur-sku kafu od 5-7,5TL, za pivo ćete odvojiti od 7-9TL, a zadovoljstvo koje pruža okus turske rakije sa flašicom vode sa kojom se miješa od 15-17TL zavisno od mjesta. Ni hrana po restoranima više nije jeftina, za jedan skroman objed morate odvojiti od 20-30 i više TL u zavisnosti sa čime želite sebe častiti.

Ovakvom Istanbulu nijesam želio da se vratim!

Da bih bar malo osjetio duh starog Is-tanbula, a da bih pobegao od ovog zapadnjačkog koji mi nikako ne prilazi srcu, odlučujem da posjetim Dolma-bahce Sarayı (Dolmabahče palatu) i Top-kapi Sarayı (Topkapi palatu) koje nijesam obišao tokom prethodnog dolaska.

Tekst i fotografije: Andrija KASOM

DOLMABAHCE SARAYI

Dolmabahce Sarayı je smještena na površini od 200.000m² između Bosfora i mjesta Dolmabahçe u Bešiktaš-u đe se 400 godina ranije nalazio zaliv. Cijena ulaznice je 30TL i nijednog trenutka mi nije bilo žao što sam morao stajati u redu skoro dva sata da bih zakoračio u palatu. Podignuta je u XIX vijeku i u nju su se preselili sultani iz Topkapi Sarayı. Palata je raskošan dvorac u evropskom stilu, sa 285 soba, 46 salona, 6 tur-skih kupatila i 68 toaleta. Svaki salon je priča za sebe. Raskoš na svakom koraku. Ono što posebno privuče pažnju je Ceremonijalni salon, dimenzija 25x37m, i njegov kristalni luster, najveći na svijetu, težine 3 tone, okačen na sistemu i sa njim doseže težinu od 5,5 tona. Sva raskoš palate ostala je u sjenci ovog lustera.

TOPKAPI SARAYI

Topkapi Sarayı je bio dvor Turskih sultana od XV do XIX vijeka, odakle su upravljali carstvom, kao i dom Sulejmana Veličanstvenog. Palata se nalazi u dijelu Istanbula zvanom Sultanahmet Eminonu, sagrađena je između 1460-te i 1478-me godine za vrijeme vladavine sultana Mehmeda II Osvajača i korišćena je kao upravni centar otomanskog carstva i primarna rezidencija otomanskih sultana.

Za obilazak palate na ulazu morate izdvojiti 25TL, računajući da sa ovom kartom sve možete videti. No, nije tako, prelaskom kapije ako želite ući u dom Sulejmana Veličanstvenog morat ćete izdvojiti još 15TL. Topkapi Sarayı je danas riznica neprocjenjivog blaga u kojoj će posebnu pažnju privući Kašikci (Kašikarev) dijamant koji je simbol i najvažniji komad Topkapi Sarayı. O ovome dijamantu postoji interesantna priča: Postoji dijamant koji se zove Pigot dijamant, koji se spominje u domaćim i stranim izvorima za koji нико ne zna đe se danas nalazi. Postoje ljudi koji tvrde da je Kašikaci dijamant zapravo Pigot dijamant. Oni koji ovo tvrde oslanjaju se na činjenicu da Pigot dijamant ima 85,5 karata, a Kašikaci dijamant 86 karata.

Bezbroj toga se ovdje može videti i u vašoj mašti stvorice se slika veličanstvenog života u ovoj palati. Za obilazak cijelog kompleksa odvojio sam jedno cijelo prijepodne. S obzirom da je ovo bio samo jedan lijepi sunčani dan, od sedam koliko sam bio u ovom gradu, odlučujem da drugi dio dana provedem u obilsku Dolmabahce Sarayı. Krenuo sam tramvajem sa stanice Sultanahmet do zadnje Kabatas, nastavljajući pješke jedno desetak minuta i našao se pred kapijama ovog nevjerojatnog zdanja.

Pogled na dio Istanbula

Na tezgama svega

Enterijer hola Dolmabahce Sarayı kojeg sam krijuci slikao i imao biti izbacen iz palate

najveći izbor sportske opreme u Crnoj Gori

Podgorica-Ul.Slobode 87

- Ul.Hercegovačka 39
- Ul.Hercegovačka 42
- Delta City
- Ul.Njegoševa 8

Nikšić

Bijelo Polje-Ul.Slobode

- Bijelo Polje-Ul.Ž.Zižića
- Bar -Ul.V.Rolovića
- Kotor -Trg od oružja
- Berane -Ul.M.Zečevića

SAVJETI LJEKARA:
Dr Suzana Uskoković, specijalista ginekologije i
akušerstva

MATIČNE ĆELIJE - TEMELJ ŽIVOTA

Matične ćelije predstavljaju «temelj» izgradnje cijelog ljudskog organizma, od njih nastaju sva tkiva i organi - od njih nastaje život.

Otkriće matičnih ćelija jedno je od najvećih dostignuća savremene medicine. Broj oboljenja koje je moguće liječiti matičnim ćelijama se konstantno povećava, pa je sve je više roditelja i u Crnoj Gori koji se opredjeljuju za čuvanje neonatalnih matičnih ćelija koje se sakupljaju u trenutku presecanja pupčanika koji vezuje majku i dete. Na pitanja o tome šta su matične ćelije, o dostignućima regenerativne medicine, kao i postupku prikupljanja i skladištenja matičnih ćelija iz pupčane vrpce, odgovore nam je dala dr Suzana Uskoković specijalista ginekologije i akušerstva.

Započetak, šta su matične ćelije?

Matične ćelije su osnovne ćelije ljudskog organizma, "gradjevinski blokovi" tijela od kojih svi potičemo. Od kose, preko organa, kože sve je nastalo od matičnih ćelija. Sve se razvija tokom embrionalnog razvoja i kada se čovjek roditi, u sebi zadržava određeni broj matičnih ćelija u perifernoj

krvi, koštanoj srži, a služe za obnovu organizma dok smo živi.

Kadasu otkrivene?

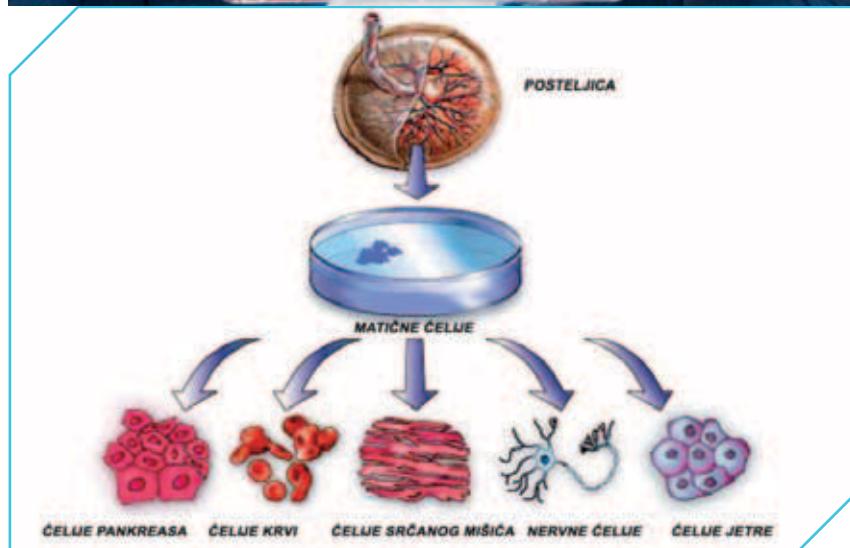
Prva istraživanja matičnih ćelija sprovedena su sedamdesetih godina prošlog vijeka u Americi. Prva klinička upotreba matičnih ćelija u terapiji ostvarena je 1988.

Godine u Parizu u bolnici Sent Louis kada je prof. **Elena Glikvan** izlijecila dječaka sa hroničnom urođenom anemijom. Sva dalja klinička ispitivanja čekala su razvoj tehnologije u cilju kvalitetnog uzorkovanja, zamrzavanja i odmrzavanja ćelija, što je u međuvremenu ostvareno i zato je danas primjena matičnih ćelija realnija i konkretnija. Regenerativnu medicinu, koja koristi matične ćelije, farmakologiju i hirurgiju u liječenju određenih bolesti, danas zovu medicinom 21.vijeka, dok su skoro svi evropski Univerziteti oformili katedru za regenerativnu medicinu.

Koja je oboljenja trenutno moguće liječiti matičnim ćelijama?

Spisak bolesti koje je moguće liječiti matičnim ćelijama prilično je veliki i dijele se u četiri grupacije: bolesti hematopoetskog sistema koje proizvode elementi krvi (razne forme anemija i drugi poremećaji hematopoetskog sistema), zatim metabolički i autoimuni poremećaji, bez obzira da li su genetskog porijekla, ili su stičeni. Treća grupa oboljenja su proliferirajući onkološki poremećaji (razni oblici leukemija, neuroblastom...) i četvrta grupacija su strukturalne promjene u organima (strukturalno oštećenje srca prilikom infarkta miokarda; strukturalno ostećenje dušnika...). U svijetu je do sada uspješno realizovano oko 10 hiljada transplantacija matičnih ćelija u cilju liječenja raznih bolesti. Kao standardne procedure prihvaćene su transplantacije matičnih ćelija hematopoeze (locirane u koštanoj srži) za liječenje određenih oblika hematoloških i drugih maligniteta, (leukemija, limfomi, neuroblastom) određenih hematoloških oboljenja (aplastične anemije, talasemija, insuficijencijske koštane srži) i nekih drugih boles-

ČUVANJE MATIČNIH ĆELIJA

Cryo-Save, sa više od 200.000 sačuvanih uzoraka i četiri postrojenja za čuvanje matičnih ćelija u vlasništvu, oficijelno je priznata kao najveća porodična banka matičnih ćelija u Evropi. Banka ima svoje sjedište u Holandiji i bavi se izvođenjem fundamentalnih istraživanja u oblasti tehnika krioprezervacije (dubinskog zamrzavanja) matičnih ćelija. Ispitivanja se sprovode u saradnji sa pet Evropskih Univerziteta i Fraunhoferovim Institutom za biomedicinski inžinjering, a dio je projekta CRYSTAL koji je finansiran od strane Evropske Unije. Cryo-Save banka je zvanično akreditovana odlukom holandskog Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, a usluge čuvanja matičnih ćelija dostupne su u 38 zemalja na 4 kontinenta. U Crnoj Gori predstavništvo Cryo-Save banke postoji od januara 2011. godine. Sve informacije o opcijama čuvanja, cijenama i načinima plaćanja dostupne su na telefon 020/237-199 ili na web adresi www.montecell.me.

ti imunog sistema. Takođe, primjenu u kliničkoj praksi našle su i matične ćelije koje su izolovane iz epitelja kože i rožnjače, a koriste se u transplantaciji tkiva kože nakon opekontina, odnosno zamjena epitelja rožnjače.

Matične ćelije se koriste i za transplantaciju ćelija u različitim neurološkim poremećajima kao i neurodegenerativnim stanjima kao što su Parkinsonova i Alchajmerova bolest, kardiovaskularne bolesti, infarkt miokarda, kardiomiopatija, reumatološka oboljenja i dijabetes tip I.

Sobzirom na to da je regenerativna medicina nova oblast, u kojem pravciju idu ispitivanja primjene matičnih ćelija?

Pored velikog napretka u pomenu-tim istraživanjima mnogi postupci terapeutske primjene matičnih ćelija se još smatraju eksperimentalnim, jer se nalaze u fazi predkliničkih ili u početnim fazama kliničkih ispitivanja. Američka organizacija FDA odobrila je kliničko ispitivanje liječenja matičnim ćelijama cerebralne paralize gdje će biti tretirano 40 djece starosti od par mjeseci do 10 godina. Započeto je i kliničko ispitivanje obnove matičnim ćelijama kod povreda kičmenog stuba. Naravno mora se napomenuti da kod takvih pacijenata i 30% poboljšanja predstavlja veliki uspjeh. Posljednjih godina svjedoci smo rastućeg optimizma kod naučnika i ljekara u vezi velikog potencijala koji matične ćelije nude u liječenju širokog spektra bolesti i stanja. Medutim,

Matične ćelije se koriste i za transplantaciju ćelija u različitim neurološkim poremećajima kao i neurodegenerativnim stanjima kao što su Parkinsonova i Alchajmerova bolest, kardiovaskularne bolesti, infarkt miokarda, kardiomiopatija, reumatološka oboljenja i dijabetes tip I.

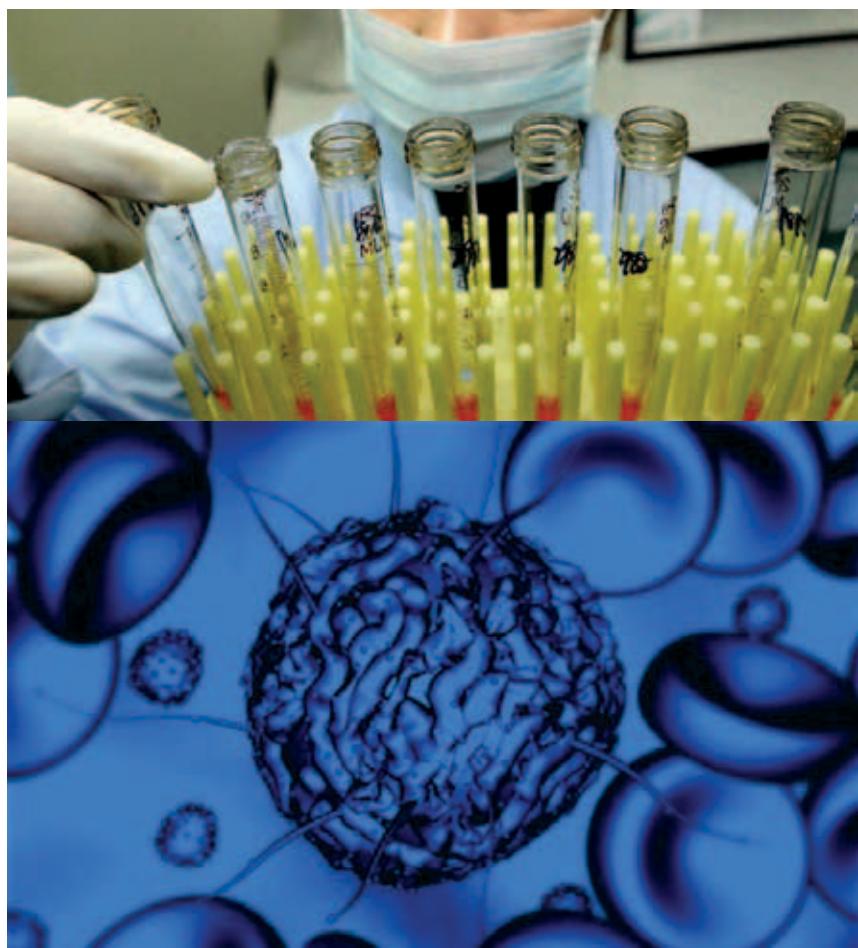
ono što se za sada zna i što je klinički potvrđeno jeste liječenja odredjenog broja bolesti. Tačno je da predstavljaju ogroman potencijal, ali moramo znati da nijesu svemuoguć! Prema tome, kao i svaki novi lijek, i terapije matičnim ćelijama se moraju ispitati i procijeniti da li ispunjavaju sve standarde da bi dobile odobrenje nacionalnih regulatornih tijela da mogu da se koriste u liječenju bolesnika. Ipak, treba istaći da je za sada odobreno liječenje 70 bolesti.

Šta sve podrazumijeva proces uzimanja i skladištenja matičnih ćelija i da li taj postupak opterećuje proces porodja?

Prikupljanje matičnih ćelija je etički dozvoljeno i opravданo, bezbolno i bezopasno po majku i dijete. Žena ukoliko odluči da sačuva matične ćelije, kontaktira predstavništvo neke od banaka matičnih ćelija, kada je riječ o Crnoj Gori riječ je o Cryo-Save banchi - Montecell u Podgorici, gdje se potpisuje ugovor, dobija informacioni materijal i "set" za uzimanje krvi iz pupčanika. Ovaj set se nosi na porodjaj. Nakon što se beba rodi i odvoji od pupčanika, uzima se krv iz pupčanika, pakuje u set i šalje u banku. Tamo se uzorak prvi put otvara u sterilnim uslovima i ćelije se obraduju, izdvajaju, provjeravaju i čuvaju u krioprezervacionim tankovima. Potvrda da je uzorak u redu se šalje u predstavništvo koje obavještava roditelje. Novčani iznos koji uplaćuju roditelji, nakon potvrde da je uzorak ispravan, pokriva troškove transporta, obrade i ispitivanje uzorka, kao i njegovo čuvanje sljedećih 20 godina. Nakon 20 godina, možete odlučiti da nastavite sa čuvanjem matičnih ćelija. U trenutku kada je potreban, uzorak se šalje u najkraćem roku na adresu medicinske institucije koja će vršiti terapiju matičnim ćelijama.

Osim mogućnosti čuvanja matičnih ćelija iz krvi pupčanika, postoji i mogućnost čuvanja tkiva pupčanika. A razlika je u tome što su matične ćelije koje potiču iz krvi pupčanika su hematopoetske (proizvode elemente krvi) dok one koje potiču iz tkiva pupčanika su takozvane mezenhimalne, odnosno imaju mogućnost ka stvaranju kože i mišića, tkiva pluća, jetre...

Razgovarala: Ana IVANOVIĆ

AKCIJA DOBROVOLJNOG DONIRANJA KRVI U PLUŽINAMA

HUMANISTI

NA VISINI ZADATKA

Više od 70 humanista odazvalo se Akciji dobrovoljnog davanja krvi koju je 12. februara, u saradnji sa Klubom OO Crvenog krsta Plužine i nikšićkim Kabinetom za transfuziju, u varošici na obali Pivskoga jezera, organizovao Klub dobrovoljnih davalaca krvi EPCG- podružnica HE „Piva“.

Pored zaposlenih u HE „Piva“, Akciji se pridružio i jedan broj građana Plužina, koje po procentu dobrovoljnih davalaca krvi u odnosu na broj stanovnika (5 odsto), s pravom važe za prvu opština na Balkanu.

Dragocjenu tečnost prvi put dalo je i 10-tak mlađih ljudi, tako da, prema riječima predsjednika OO Crvenog krsta Plužina i člana

Kluba DDK EPCG, **Gorana Doderovića**, razloga za zadovoljstvo i ovoga puta, zaista, ima na pretek.

-Izuzetno smo zadovoljni odzivom dobrovoljnih davalaca krvi. Ovo je jedna od najuspješnijih akcija do sada, a zna se da su Plužine, u odnosu na broj stanovnika, perjanica Crne Gore kada je riječ o ovom vidu humanosti, istakao je Doderović. Ovo je, inače, bila prva akcija Kluba DDK EPCG u ovoj godini, a naredna koja se tradicionalno organizuje sa Klubom „Studenti Nikšića“, planirana je za 11. april u Nikšiću.

Mitar VUČKOVIĆ

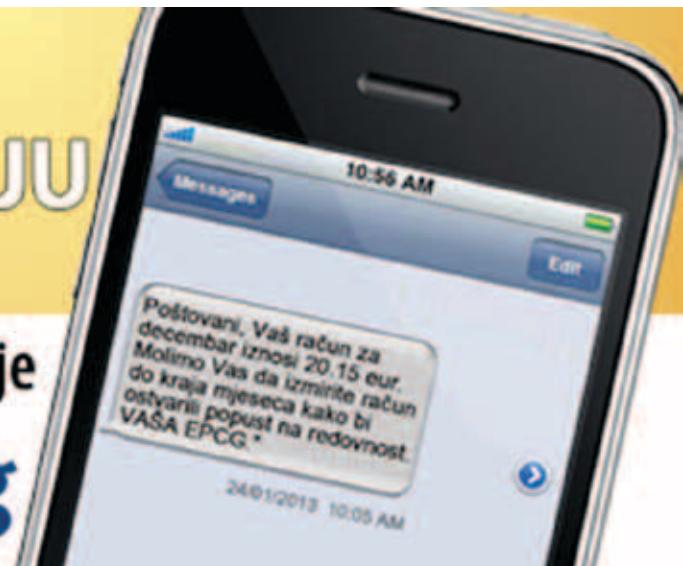

NAREDNA AKCIJA 11. APRILA U NIKŠIĆU

Obavještavamo dobrovoljne davaoce krvi, članove našeg Kluba iz Direkcije Društva, HE „Perućica“ i ED Nikšić, da 11. aprila u prostorijama Kabineta za transfuziju krvi u Nikšiću, a u saradnji sa OO DDK Nikšić i Klubom „Studenti Nikšića“, organizujemo akciju dobrovoljnog doniranja krvi.

**VAŠ RAČUN ZA
ELEKTRIČNU ENERGIJU
I PUTEM SMS-A.**

**Jednostavno - zahtjev za aktiviranje
servisa proslijediti na
smsinfo@epcg.com.**

PETA REDOVNA SKUPŠTINA SINDIKALNE ORGANIZACIJE EPCG AD NIKŠIĆ

IZABRANO NOVO RUKOVODSTVO

Na petoj redovoj Skupštini Sindikalne organizacije EPCG AD Nikšić, krajem januara u Podgorici, za predsjednika te sindikalne organizacije izabran je **dipl.pravnik Bešir Kajević**, dok je predsjednik Skupštine, dipl.el.ing **Miroslav Milović**.

Na prvoj konstitutivnoj sjednici Izvršnog odbora te Sindikalne organizacije, početkom februara, izabrano je predsjedništvo, kojim rukovodi predsjednik Sindikalne organizacije, a formirani su i Odbori za pojedine oblasti rada među kojima i Odbor za rodnu ravnopravnost i mobing.

Izvršni odbor za zamjenika predsjednika Sindikalne organizacije EPCG AD Nikšić izabrao je **Čeda Unkaševića**.

Prioritetni zadaci novoizabrano rukovodstva Sindikalne organizacije, prema riječima njenog predsjednika Bešira Kajevića, jesu uspostavljanje korektnih odnosa i saradnje sa

rukovodstvom-menadžmentom Društva i kolegama sindikalca-ima iz Sindikalne organizacije zaposlenih EPCG AD Nikšić.

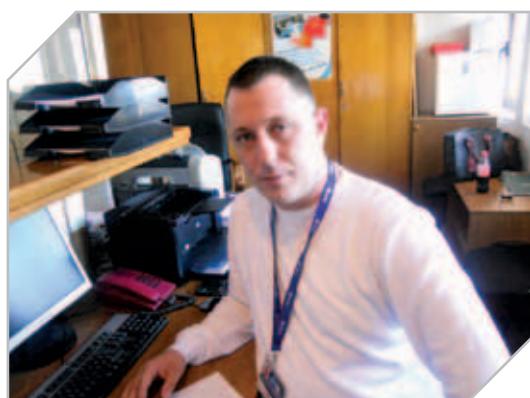
-Sindikalna organizacija EPCG AD Nikšić ubuduće će raditi na zaštiti prava svih zaposlenih, ne gledajući pri tom kom Sindikatu EPCG trenutno pripadaju, očekujući naravno zajednički nastup sa drugom Sindikalnom organizacijom, a sve u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima koji regulišu tu vrstu materije, istakao je Kajević.

Sindikalna organizacija EPCG AD Nikšić, za sada, nije obezbijedila reprezentativnost, zašta je shodno čl. 9. Zakona o reprezentativnosti sindikata poseban uslov da „sindikat čini najmanje 20 odsto zaposlenih od ukupnog broja zaposlenih kod poslodavca“:

R.E.

Sa Milošem Trkljom, jednim od dobitnika glavne nagrade našeg lista koju obezbjeđuje Sindikalna organizacija zaposlenih EPCG

MOŽDA MI SE OPET „POSREĆI“

Miloš Trkla, tivatski snabdijevanju, kaže da ne bi mogao, tek tako, da izdvoji vrijeme i novac samo za sebe i suprugu Điju i otpušte na sedmodnevni odmor. Ali, upravo to mu se desilo zahvaljujući osvajanju glavne nagrade, sedmodnevног odmora za dvije osobe, poklon Sindikalne organizacije zaposlenih EPCG, na nagradnoj igri lista „Elektroprivreda“, u martu prošle godine.

-Htio bih da zahvalim Sindikatu EPCG koji podržava našu nagradnu igru. Ovo je vrijedna nagrada. Uživao sam u put-

ovanju i predahu od posla i svakodnevnih obaveza, kaže Miloš. Vrnjačka Banja, kraljica banja Srbije, bila je Milošev izbor. Preljepi parkovi, glasoviti most ljubavi, izletišta, sportski tereni, samo je dio ponude u kojoj je uživao bračni par Trkla po dolasku u Banju. Odsjeli su u udobnom hotelu „Merkur“ koji, kako čujemo od Miloša, nudi i sprema fantastičnu hrana. Na raspolažanju su im bili i bazen sa termalnom vodom, sauna, velnes centri...Dobrom utisku doprinosilo je i ljubazno osoblje koje je činilo da se osjećaju opušteno i dobrodošlo.

Inače, Miloš Trkla, rođeni Nikšićanin, zahvaljujući još jednom odmoru, ali davnom, došao je i ostao na Crnogorskom primorju. Primorska sredina nudila je više mogućnosti za egzistenciju od njegovog rodnog grada. Privučen činjenicom da naša kompanija mladim ljudima daje šansu, 2008. godine počeo je da radi u kotorskom, a zatim i u tivatskom Snabdijevanju.

O svom kolektivu Miloš ima samo riječ hvale. Čine ga četiri zaposlena koji

fantastično funkcionišu zajedno. Iz dobrog i kolegijalnog odnosa proizilaze i dobri, profesionalni rezultati. OJ Snabdijevanje Tivat uvijek prednjači u naplati električne energije.

U ovoj organizacionoj cjelini svi rade sve, što Miloš ne pada teško. Sa svoje 32 godine djeluje okretno, marljivo. Za vitalnost koja je primjetna i na prvi pogled može da zahvali dugogodišnjem bavljenju fudbalom u nikšićkoj „Sutjesci“ čiji je i danas vatreni navijač. Skoro svake druge subote se nađe na tribinama omiljenog kluba, a boravak u Nikšiću djeluje na njega okrepljujuće jer, kaže, nigdje se ne osjeća dobro kao u rodnom gradu. Po završetku bavljenja fudbalom, svoj angažman u sportu nastavio je kao fudbalski sudija. Ovim pozivom se bavio par godina, međutim, potreba za poslom koji će mu obezbijediti bolji život odvela ga je na drugu stranu.

Danas je Miloš zadovoljni otac sedmogodišnjeg Petra i dobar, pouzdan radnik EPCG. Priča nam da i dalje sa zadovoljstvom igra našu nagradnu igru i opet se nada jednoj od nagrada.

-Zašto da ne? Možda mi se opet „posreći“, osmjejuće se.

Olivera VULANOVIĆ

13. kolo nagradne igre „Budi u toku, budi u igri“

GLAVNA NAGRADA MILOSAVI MAKSIMOVIĆ

Osim, sedmodnevog boravka za dvije osobe u jednom od objekata EPSTURSA -a, po izboru dobitnika, glavne nagrade koju obezbeđuje SOZ, te nagrade Lovćen osiguranja AD koji godišnje osigurava kuću ili stan, u 13. kolu naše nagradne igre prodavnice sportske opreme „Bravera“ poklanjaju četiri vaučera u vrijednosti od po 50 eura za kupovinu u njihovim prodajnim objektima u Crnoj Gori. Pivara „Trebjesa“, u ovom kolu, obezbijedila je pet kartona piva za učesnike naše nagradne igre. Direkcija za odnose sa javnošću poklanja pet dukserica navijača reprezentacije Crne Gore.

Sedmodnevni boravak za dvije osobe u jednom od odmarališta EPSTURS-a dobila je **Milosava Maksimović** (OJ Snabdijevanje Bijelo Polje).

Godišnje osiguranje kuće ili stana Lovćen osiguranja AD Podgorica pripalo je **Tuzović Fua-du** (ED Podgorica).

Vaučere od po 50 eura za kupovinu u prodavnicama sportske opreme Bravera dobili su:

1. Željko Lazarević (HE „Piva“)
2. Jablan Čedomir (OJ Sabdijevanje Budva)
3. Bojan Đorđan (HE „Perućica“) i
4. Slavica Šipčić (FC Snabdijevanje).

Karton Nikšićkog piva dobili su:

1. Aleksandar Skrobanović (FC Snabdijevanje)
2. Njegosava Nenezić (ED Šavnik)
3. Fuad Talović (TE „Pljevlja“)
4. Ivan Đurišić (FC Snabdijevanje)
5. Ranko Pavićević (HE „Perućica“).

Duksericu navijača reprezentacije Crne Gore, poklon Direkcije za odnose sa javnošću dobili su:

1. Kostadin Pejović (HE „Piva“)
2. Tatjana Srđanović (OJ Snabdijevanje Bijelo Polje)
3. Dušan Knežević (ED Berane)
4. Marija Bakoč (Direkcija)
5. Anica Vujačić (ED Bar).

Dobitnicima čestitamo, ostalima više sreće u sljedećem kolu.

NAPOMENA: Komisija koja nadgleda izvlačenje nagradne igre podsjeća da se, shodno pravilima, učešće u nagradnoj igri obezbeđuje popunjavanjem isključivo jednog kupona. Svi oni koji budu slali dva ili više kupona biće unaprijed diskvalifikovani!

REDAKCIJA

BUDI U TOKU - BUDI U IGRY

Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić

Sindikalna organizacija zaposlenih Elektroprivrede Crne Gore - AD Nikšić i ovaj put obezbeđuje za vas glavnu nagradu

Lovćen osiguranje osigurava vašu kuću ili stan na period od godinu dana

Bravera poklanja četiri vaučera od 50 eura, za kupovinu u njihovim prodavnicama sportske opreme

U ovom kolu Vam poklanjamo i pet dukserica navijača crnogorske reprezentacije i pet sportskih majica, a očekuju vas i nagrade iznenađenja

PRAVILA NAGRADNE IGRE

Priredivač nagradne igre "Budi u toku - budi u igri" je Direkcija za odnose sa javnošću EPCG. Svrha priređivanja je nagrađivanje zaposlenih, osim zaposlenih u Direkciji za odnose sa javnošću. Jedno lice ima pravo da popuni jedan kupon. Izvlačenje nagrada organizuje Direkcija za odnose sa javnošću, a imena dobitnika biće objavljena u narednom broju lista EPCG.

Nagradna igra lista "Elektroprivreda" dvanaesto kolo traje do 15. 04. 2013.

PREPORUKA GRADSKE KNJIZARE

SVJETSKI BESTSELER

„SIVI VUK - BJEKSTVO ADOLFA HITLERA“

Lobanja koju čuvaju Rusi i tvrde da je pripada-la Hitleru podvrgnuta je DNK analizi i is-postavilo se da je ženska.

Britanski novinari Džerard Vilijams i Sajmon Danstan objavili su teoriju potkrijepljenu velikom količinom dokaza, da Adolf Hitler nije umro u bunkeru u Berlinu, već kao starac u Južnoj Americi. Knjiga je u Velikoj Britaniji odmah postala bestseler, a nazvana je po pseudonimu vođe Rajha "Sivi vuk" koji mu je 1943. godine u svom planu za evakuaciju dodijelio najbliži saradnik Martin Bormann.

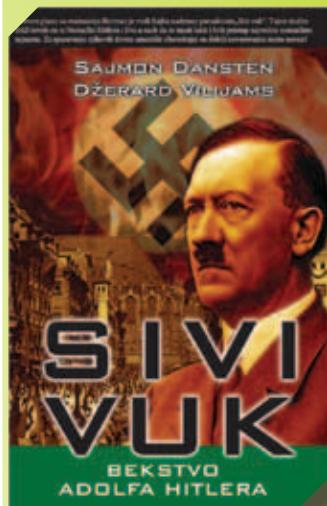
Iako je većina istoričara saglasna da je Hitler izvršio samoubistvo u bunkeru u Berlinu 1945. godine, Vilijams i Danstan tvrde da njihovo istraživanje, zasnovano na novim, klasifikovanim dokumentima i forenzičkim testovima, to dovodi u pitanje.

Argumenti su iscrpno navedeni i do tančina objašnjeni u knjizi. Među njima je i svjedočenje nacističkog pilota koji je Hitlera

odveo iz Berlina, svjedočenja 12 očevidaca njegovog pojавljivanja poslije rata, dokumenti FBI i CIA o tome da je Hitler viđan poslije rata u Latinskoj Americi.

Kako se navodi u knjizi Hitler je živio mirno, buržujski, u luksuznom okruženju. Zanimljivo, pretpostavlja se da je pljen iz okupirane Evrope opran kroz mnogo faza i danas vjero-vatno predstavlja znatan udio u akcionskom kapitalu najvećih kom-panija širom svijeta.

Više nego dovoljno razloga da pročitate knjigu, koja je izazvala veliku pažnju svjetske javnosti.

ZOV ANĐELA / Gijom Muso/

"Zov anđela" je knjiga koju su kritičari opisali kao onu u kojoj je **Muso** dostigao svoj vrhunac u umijeću pisanja trilera. Započinje knjigu bezbrižno, podsjeća nas koliko je mobilni telefon

važan svakom savremenom čovjeku, zatim nas riječima dovodi do toga da pomislimo šta bi se sve moglo dogoditi da ga izgubimo...

AGENT 6 / Tom Rob Smit/

U opčinjavajućem novom romanu **Tom Rob Smit** ispituje tanku graniču između ljubavi i opsjednutosti. Vješto prenijevši klaustrofobičnu napetost koja je vladala u Sovjetskom Savezu za vrijeme Hladnog

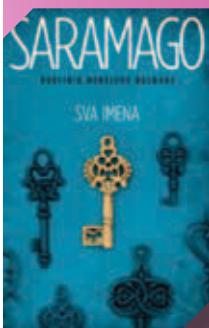

rata, stvorio je triler od koga zastaje dah i romanu dodao bogatu atmosferu i nevjerojatnu dubinu...

SVA IMENA / Žoze Saramago/

Kad ne obavlja svoj dosadan pisarski posao, gospodin Žoze upražnjava neobičan hobi: krdom od nadređenih uzima iz Registra fascikle i iz njih vadi isječke iz novina o poznatim ličnostima. Jednom prilikom slučajno će uzeti fasciklu nepoznate žene, čija će sudbi

na početi da ga opsjeda. Iako zna kako može da je pronađe, on to ne želi, jer mu veće uživanje predstavlja traganje za pojedinostima iz njenog života, što će ga odvesti u mnoge, čak i opasne avanture...

REKLI SU... O SREĆI

Svi ljudi traže sreću, sa manje ili više snage i upornosti, a najviše izgleda da je nađu i sačuvaju imaju oni koji je traže u zajedničkoj sreći što većeg broja ljudi sa kojima ih život vezuje. (Ivo Andrić)

Sreća koju tražimo izmiče nam; sreća koju pružamo vraća nam se! (Džon Templton)

Kad se jedna vrata sreće zatvore, druga se otvore. Ali često toliko dugo gledamo u zatvorena vrata da i ne primjećujemo ona otvorena. (Helen Keler)

Gleda Mujo TV i dere se: •Neeee, budaloooo, šta to radiš? Nemoj! Nee! Čuvši viku, dotrča Fata i pita ga: •Dragi, što se dereš? • Ma ništa Fato, evo gledam naše vjenčanje...

Pita službenik šefa: •Šefe, da li mogu danas ranije izaći sa posla da pomognem ženi oko kućnih poslova? •Ne! •Hvala puno, šefe, znao sam da mogu da se uzdam u vas!

Hvali se Mujo svom jaranu: •E moj Haso, gdje ja sve nijesam bio ... Maldivi, Kuba, Sejšeli... u Riju takođe nijesam bio...

Policajac zaustavlja vozača i pita ga: •Da li vi znate da se pas ne smije voziti na prednjem sjedištu? Vozač: •Ali to je plišani pas! Policajac: •Rasa nije bitna!

Bosanac riješio da startuje djevojku: •Gde ti je papirić? •Molim? •Ama, gdje ti je papirić, djevojčice? •Kakav papirić? • Pa iz kog si ispala, bombonice!

tanja.nikcevic@epcg.com

IME I PREZIME _____

POSLOVNA JEDINICA _____

BROJ TELEFONA _____

E MAIL _____

A KO

Ako možeš da sačuvaš razum
kada ga oko tebe svi gube i osuđuju te;
Ako sačuvaš povjerenje u sebe kada svi drugi
sumnjuju u tebe,
ali ne gubeći iz vida ni njihovu sumnju;
Ako možeš da čekaš, a da se ne zamaraš
čekajući,
ili da budeš žrtva laži, a da sam ne upadneš u laž,
Ili da te mrze, a da sam ne daš maha mržnji,
i da ne izgledaš u očima svijeta suviše dobar,
ni tvoje riječi suviše mudre;
Ako možeš da sanjaš, a da tvoji snovi ne vladaju
tobom,
ako možeš da misliš, a da ti tvoje misli ne budu
cijil;

Ako možeš da pogledaš u oči pobjedi i porazu,
i da, nepokolebljiv, utjeraš i jedno i drugo u laž;
Ako možeš da podneseš da čuješ istinu koju si
rekao,
izopačenu od podlaca u zamku za budale;
Ako možeš da gledaš svoje životno djelo
srušeno u prah,
i da ponovo prilegneš na posao sa polomljениm
alatom;

Ako možeš da sabereš sve što imaš,
i jednim zamahom staviš sve na kocku,
izgubiš i ponovo počneš da stičeš,
i nikad, nijednom riječju, ne pomeneš svoj
gubitak,
ako si u stanju da prisiliš svoje srce, živce, žile
da te služe još dugo, iako su te već odavno
izdali,
i da tako istraješ u mjestu, kad u tebi nema
ničeg više
do volje, koja im govorи: "Istraj";
Ako možeš da se pomiješaš sa gomilom i
sačuvaš svoju čast,
ili da opštiš sa kraljevima i da ostaneš skroman;
Ako najzad niko, ni prijatelj ni neprijatelj ne
može da te uvrijedi,
ako svi računaju na tebe, ali ne pretjerano;
Ako umiješ dobro da ispunиш svaku minutu svog
života
sa šezdeset skupocenih sekundi,
tada je cito svijet tvoj i sve što je u njemu,
i što je mnogo više, bićeš Čovjek, sine moj!

Radjard Kipling

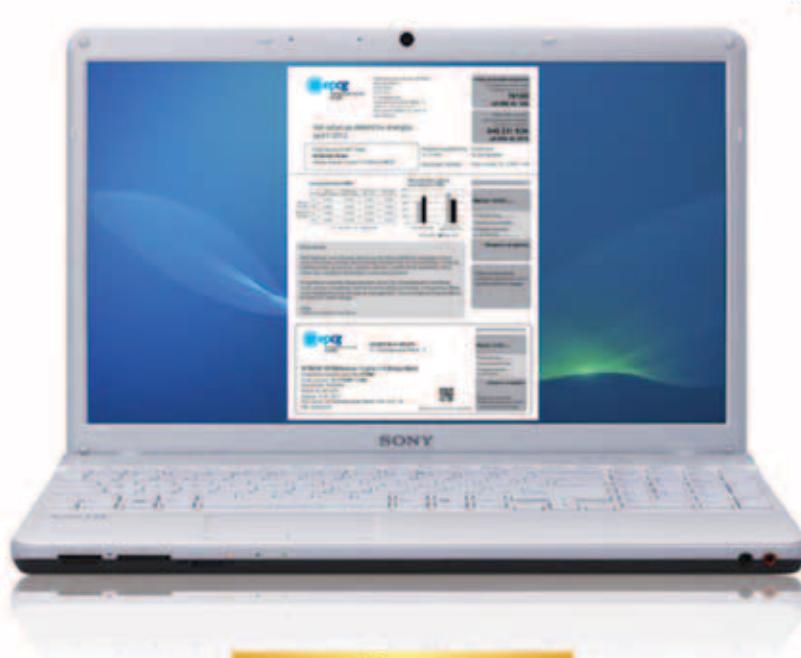
IME I PREZIME _____

POSLOVNA JEDINICA _____

BROJ TELEFONA _____

E MAIL _____

ZA ČLANOVE ZLATNOG TIMA ELEKTRONSKI RAČUN I SMS INFO

racun@epcg.com

smsinfo@epcg.com

VAŠ RAČUN ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU I PUTEM SMS-A.

Jednostavno - zahtjev za aktiviranje
servisa proslijediti na

